

**INTERVIU
CU MIHAI
MĂLAIMARE JR.**

» **Operatorul lui Francis Ford Coppola declară că a învățat de la regizor că e mai important să mergi împotriva curentului.**

Citiți interviul realizat de Iulia Blaga ÎN » PAGINILE 8-9

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

NR. 238 » 29 august – 4 septembrie 2009 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

**CRONICĂ
DE CARTE**

**Locurile unde am
citit cărțile**

C. Rogozanu

Lectura a fost văzută întotdeauna în opoziție cu munca, oricît s-ar fi prefăcut cititorii (mai ales intelectualii) că lucrează de-a lungul timpului.

ÎN » PAGINILE 10-11

Previziuni, cifre și recomandări pentru Luna Enescu

**Faust: de la adorație
la „decadență”**

Veronica D. Niculescu

Din mijlocul furtunii de reacții extreme stîrnite de spectacolul regizat de Silviu Purcărete cu trupa Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, este interesant de privit și în urmă. Care este istoria acestei producții și de ce acum aceste valuri uriașe?

ÎN » PAGINA 3

**Nabokov: Lucruri
transparente**

Avanpremieră editorială

Lucruri transparente (1972) este penultimul roman al lui Nabokov, dedicat, o dată în plus, puterii evocatoare a memoriei. Centrată în jurul a patru călătorii, cartea este doar un pretext pentru o țesătură densă de aluzii literare și culturale, polemici deghizate și acrobații lingvistice.

ÎN » PAGINILE 6-7

FOTO: NewsIN

A XIX-a ediție a Festivalului și Concursului Internațional „George Enescu” începe pe 30 august și aduce publicului 13 orchestre mari din Europa, 14 orchestre de cameră, 19 formații camerale, șase coruri, 41 de soliști în concert și șase soliști în recital. Cu un buget cifrat la 7 milioane de euro, cel mai important eveniment muzical de profil din România va reuni 175 de manifestări, dintre care 37 vor avea

loc și în țară, la Iași, Cluj, Timișoara, Brașov și Sibiu. Genurile sînt, ca la fiecare ediție, extrem de diverse: concerte simfonice și camerale, recitaluri, spectacole de operă și balet.

Citiți o avanpremieră a festivalului, realizată de Valentina Băințan, redactor al TVR Cultural, ÎN » PAGINILE 4-5

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Umbra lui Mircea. La Cotroceni

Lucian Dan Teodorovici

Senzația pe care o au unii dintre comentatorii politici cu privire la „cazul Mircea Bănescu” e că acest scandal, neavând fundamente în documente clare, îi face mai degrabă un serviciu lui Traian Bănescu, acesta fiind iarăși în postura de victimă a presei. Și adevărul e că, bănuind o ofensivă din partea mass media în preajma alegerilor, președintele și-a cultivat această postură, atacând în direcția trusturilor de presă și a jurnaliștilor de o bună bucată de vreme, chiar și când nu era deloc nevoie, tocmai în scopul de a crea iluzia unui război, în care el s-ar afla singur împotriva tuturor.

Lucrurile nu stau însă, la o

privire mai atentă, chiar așa. Singuraticul nostru președinte are la dispoziție o sumedenie de servicii & instituții de diferite feluri, are pe biroul cotrocenist orice dosar îi este necesar, are adică muniție, scuzați-mi paralela cu scandalul aflat pe ordinea de zi, pentru un război mult mai lung și mult mai intens cu presa. Și nu numai cu presa.

Pentru a-l compătimi pe președinte când exclamă, în fața camerelor de luat vederi, că de frate nu te poți apăra, poziționându-se în postura de victimă a lui Mircea, trebuie să deții o suficientă doză de naivitate. Altfel, ți-ai da seama că un om care se pregătește de o nouă victorie în alegeri, înconjurat de un asemenea aparat de informa-

ții, n-ar fi putut să fie inocent în privința afacerilor fratelui său. N-ar fi avut cum să fie luat pe nepregătite. N-ar fi avut cum să ajungă „dezamăgit” de asocierile „dubioase” ale acestuia. Pentru că le-ar fi putut preveni dacă ar fi vrut. Așa cum s-a impus în fața fratelui în momentul în care în presă lucrurile au început să transpire, la fel s-ar fi putut impune atunci când Mircea Bănescu a început să lucreze, fie și ca simplu intermediar sau transportator, în afacerile cu armament. N-a făcut-o. Nu știm de ce. Putem doar să ne închipuim, dar orice închipuire, aici, nu face decât să rotunjească imaginea de victimă a președintelui.

Unii comentatori au venit și cu ideea că scandalul ultim,

care-l privește pe Mircea Bănescu, e mai ușor de controlat de președinte decât ar fi fost un „scandal Udrea”, prin faptul că implicarea fratelui în afaceri necurate e mult mai dificil, dacă nu imposibil, de dovedit. Și, prin urmare, el ar fi venit ca o mânășă pentru președinte, sufocând astfel interesul presei pentru ceea ce se întâmplă la Ministerul Turismului. Nici aici nu sînt convins că s-ar putea găsi prea multe boabe de adevăr.

Poate că, dacă am limita totul la cercul oamenilor cu adevărat informați, și prima ipoteză, conform căreia scandalul cu armament i-ar aduce mai degrabă beneficii „victimelor” Traian Bănescu, și a doua, conform căreia acest scandal ar avea rolul de a acoperi problema Udrea, ar putea fi luate în calcul. Dar, dacă sfătuitoarii președintelui fac greșeala asta, adică se uită doar în direcția oamenilor care problematizează cu adevărat lucrurile, fiind avizi de informații și căutând dedesubturi demne de diverse teorii ale conspirațiilor, atunci Traian Bănescu va

avea cu adevărat o mare problemă la alegerile din noiembrie.

Iar asta pentru că marea parte a electoratului e formată din cetățeni pentru care jocurile politice, de orice fel, sînt o chestiune secundă, de discutat eventual, în lipsa altor subiecte, la o șuetă, când și când. Pentru aceștia, cuvîntul „armament” pus lângă numele propriu „Bănescu” are un impact mult mai mare decât o sută de articole din presă în care implicațiile, conspirațiile, justificările sînt disecate, analizate, explicate ș.a.m.d. Dacă Traian Bănescu n-a învățat asta în douăzeci de ani de putere (fie ea la diferite niveluri), înseamnă că a ratat esențialul.

E greu de crezut însă că n-a învățat. E greu de spus despre uluitor de priceputul Traian Bănescu, atunci când vine vorba despre relația cu electoratul, că n-a deprins bazele populismului. De aceea, cred mai degrabă că „scandalul Mircea Bănescu” e unul, pur și simplu, scăpat de sub control. Unul care îl preocupă cu adevărat pe președinte mai mult decât

orice alt scandal prin care a trecut pînă acum. Pentru că, trecută prin filtrul marii mase electorale, umbra lui Mircea se va așeza peste Cotroceni de acum și pînă-n noiembrie, mîncînd procente cum nimic n-a reușit s-o facă în ultimii cinci ani.

Și-atunci, premisa „neștiutorului” Traian Bănescu fiind înlăturată odată cu naivitatea, rămîne întrebarea: de ce totuși n-a eliminat președintele, în an electoral, potențialul pericol pe care asocierile fratelui său cu diverse personaje dubioase îl creau? Unicul răspuns pe care logica îl permite este: pentru că, într-un fel sau altul, aceste afaceri își meritau riscul. Din păcate însă, în România cu care ne-am obișnuit, logica nu mai e de mult funcțională. Așa că, pînă nu vor apărea și documente care s-o susțină, ne vom mulțumi cu explicațiile prezidențiale sau frățești-prezidențiale. Explicații timorate, bilbuite, explicații care nu aduc procente, dar care-l mențin totuși pe Traian Bănescu la Cotroceni, în ciuda umbrei care s-a întins peste Palat.

TEO

GHEO

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Profeții despre toamnă

Radu Pavel Gheo

Se apropie toamna, alegerile prezidențiale și – din cîte ne asigură analiștii economici – începutul sfîrșitului crizei. După cum se vede, nimic care să-i îngrijoreze serios pe români, ci doar lucruri cu care, într-o formă sau alta, ne-am obișnuit de-a lungul anilor. Iar cînd viitorul se pregătește să se înființeze înaintea noastră într-o formă atît de previzibilă, ce poate fi mai plăcut decît să îl așteptăm anticipîndu-l, ca o Mafaldă de cartier, înșirînd profeții care, de se vor împlini, îți vor da satisfacția că ai ghicit previzibilul? Iar dacă, prin absurd, vor fi contrazise de realitate, or să te scuture din amorțeală și rutină, reamintindu-ți că viitorul nu e cuantificabil și că nimeni nu e profet în țara lui – nici măcar în România.

Așadar, să profețim, mai ales despre lucrurile mari și evidente. Nu m-aș hazarda să spun cît va mai valora moneda națională în toamnă ori iarnă, dar știu care va fi rezultatul celui mai așteptat eveniment politic al perioadei: alegerile prezidențiale. Va câștiga, evident, Traian Bănescu – dacă

va candida (dar va candida). Victoria va veni, probabil, în al doilea tur, cu o majoritate confortabilă. Realegerea lui Bănescu în funcția de președinte al României nu se va datora neapărat calităților excepționale ale acestuia, ci anvergurii reduse a tuturor contracandidaților săi și rolului central pe care i-l dau, vrînd-nevrînd, adversarii. În timp ce Traian Bănescu se poate concentra pe mesaje pur electorale, ignorîndu-i senioral pe ceilalți candidați, aceștia se simt nevoiți să își risipească energia în discursuri anti-Bănescu, adică în acțiuni la fel de inutile precum faimoasele frecții la picioarele de lemn – care, mai mult decît atît, îi uniformizează pe toți și îl individualizează și mai tare pe actualul președinte. Dacă în România nu o să apară pe ultima sută de metri un candidat surpriză, un Barack Obama, un Abraham Lincoln sau un Iulius Cezar al românilor, următorii cinci ani vor fi iarăși ce-au fost cei dinainte. Abia în 2014 jocul începe să devină interesant.

Guvernul o să cadă sau n-o să cadă, dar nu se va simți nici o diferență. În domeniul sănătății se vor storce sume mai mari de la cetățeni, dar tot

degeaba. Patronatele farmaciștilor se vor plînge iar că nu au fonduri pentru cumpărarea medicamentelor și vor mai deschide cîteva sute de farmacii, cum face orice investitor cu o afacere neprofitabilă. În învățămînt lucrurile vor merge la fel de prost ca și anul acesta, ca și anul trecut și ca de mulți ani încoace, dar numărul absolvenților de facultate va crește. Chiar și la Universitatea Spiru Haret. Vremea va fi mai urîtă, vor veni ploii cu inundații, apoi ninsori cu drumuri blocate, dar știm cu toții că iarna nu-i ca vara, așa că e în regulă și-așa.

Televiziunile vor deveni tot mai partizane – cel puțin pînă la alegeri –, vor semăna din ce în ce mai tare cu OTV-ul și vor pierde din audiență. Într-un sat din România Mare se va descoperi un ou, un butuc de lemn sau un dovleac cu un simbol creștin, iar reporterii vor roi în jurul oului, trunchiului ori dovleacului și vor transmite în direct știri senzaționale. Vor mai muri cîteva zeci de oameni în accidente de mașină, Bucureștiiul va deveni și mai aglomerat și mai necirculabil (se poate și mai mult, tovarăși), se vor mai inaugura cîteva kilometri de autostradă (care vor trebui reparați vara viitoare), în decembrie se vor împlini douăzeci de ani de la Revoluție, iar Brucan a avut dreptate cînd a zis ce-a zis despre democrație și români. S-a înșelat doar cu vreo câțiva ani.

SUPLIMENTUL LUI JUP

FAUST-UL LUI SILVIU PURCĂRETE

Cronica unui succes. De la adorație la contestare

La doi ani după premiera de la Sibiu, *Faust* s-a jucat la Edinburgh la fel ca și în România: cu casa închisă. Critici de la renumite gazete europene spun că și-ar vinde sufletul să-l mai poată vedea o dată. Însă, în timp ce pentru unii *Faust* este „cea mai tulburătoare experiență teatrală trăită vreodată”, alte voci consideră că ar fi „decadent și ofensator pentru textul lui Goethe”. Din mijlocul furtunii de reacții extreme stîrnite de spectacolul regizat de Silviu Purcărete (foto) cu trupa Teatrului Național „Radu Stanca” din Sibiu, este interesant de privit și în urmă. Care este istoria acestei producții și de ce acum aceste valuri uriașe?

Veronica D. Niculescu

Povestea începe în 2006

Istoria începe cu un an înaintea premiei. În 2006, când Sibiu se pregătea să devină Capitală Culturală Europeană, *Faust* atrăgea atenția aflîndu-se în topul finanțărilor de la Ministerul Culturii. Cu o finanțare de 900.000 de lei, *Faust* era prezentat ca un eveniment uriaș, ale cărui detalii erau încă secrete. Tot ce se știa era intenția regizorului de a-i distribui pe Ștefan Iordache și Gheorghe Dinică.

Premiera a avut loc în septembrie 2007. În rolurile principale, Ofelia Popii și Ilie Gheorghe. Alături de ei, 80 de artiști sibieni erau

părtași în superproducția desfășurată pe 1.500 de metri pătrați ai unei hale industriale. Practic, toți actorii din Sibiu, interpretînd roluri de duhuri, spirite, vrăjitoare, paji, arhangheli, trol, elfi.

Ofelia Popii, aclamată pentru turul de forță și sensibilitate și pentru puterea de metamorfozare, a fost premiată în 2008 de UNITER, la fel ca și scenograful Helmut Sturmer. *Faust* era singurul candidat la titlul de Cel mai bun spectacol care nu era nominalizat și pentru Cel mai bun regizor. Spectacolul și regizorul său nu au luat premii.

Cu casa închisă

De la premieră, timp de doi ani, *Faust* s-a jucat cu casa închisă. S-a bucurat de mare succes

VIAȚA DUPĂ FAUST

În tot acest timp, protagoniștii își văd de treabă. Ofelia Popii repetă la *Breaking the Waves*, în regia lui Radu Alexandru Nica. Cît despre Silviu Purcărete, să ne amintim confesiunea sa. Despre împlinire: „Sigur că sînt bucurii, dar nu au niciodată dimensiuni de artizană. În general, cînd termin un spectacol am un sentiment de plictis și dezamăgire. De refuz, de plictiseală, de nemulțumire. E ca în cazul lăuzelor, e o boală. După aceea trece, devin mai obiectiv. Ca la *Faust*. Bucuria e atunci cînd lumea cumpără bilete. Cînd e un spectacol care merge, atunci e plăcut”. De urmărit soarta *Metamorfoze*, spectacol de o magică frumusețe, în urma căruia deja s-au înălțat valuri, dar s-au și tulburat, prea nedrept, apele.

la Festivalul Goethe de la Frankfurt în 2008. Acel succes stă de fapt la baza invitației la Edinburgh. Jonathan Mills, directorul Festivalului Internațional de Teatru de la Edinburgh, l-a însoțit pe Constantin Chiriac la Frankfurt și i-a propus participarea la uriașul festival. Directorul teatrului sibian, Constantin Chiriac, vedea în acestea și o recunoaștere a erorilor de jurizare de la București: „Probabil că e cel mai important premiu și probabil un fel de «răzbunare» pe inabilitatea celor care n-au înțeles că o astfel de creație nu se face decît o dată la 20 de ani...”. Edinburgh, august 2009, cinci reprezentații cu casa închisă. S-a spus că și dacă întreg festivalul era numai *Faust*, era minunat.

Corabia și furtuna

De ce *Faust* a stîrnit acum reacții extreme, de o fantastică amploare, la poli opuși, nu este greu de înțeles. O colosală corabie despîcînd apele va produce în urma sa și uriașe valuri, dar va tulbura și a-dîncurile. Iar *Faust* nu este vreo bărcuță

gonflabilă. Fastuosul *Faust* avea nevoie de un ocean ca să stîrnească furtună. Și l-a găsit la Edinburgh.

S-a spus despre *Faust* că este și tulburător, și decadent, și încîntător, și dezamăgitor. „Times” a acordat montării lui Purcărete cinci stele. Pentru jurnaliștii de la „Herald Scotland”, *Faust* este „cea mai tulburătoare experiență teatrală trăită vreodată”. Ofelia Popii a sedus întreaga presă, fiind distinsă cu Herald Angel.

Interesant este acum să pui față în față unele comentarii ale presei străine – și mai ales pe cele mai puțin entuziaste – cu declarații ale regizorului Silviu Purcărete, nu toate recente.

Cotidianul „The Telegraph” crede că producția este o operă „gonflată și zgomotoasă”. În 2008, Silviu Purcărete dezvăluia sursa de inspirație pentru Noaptea Valpurgiei:

„Noaptea Valpurgiei este un bilci, nu o călătorie în iad. Un bilci! L-am făcut inspirat de bilciul de la Bolintin, pe care l-am văzut prin anii '80. Cu fete care scuipă foc, cu lume care strigă... Dacă era chiar în iad, mă gîndeam și făceam ceva mai rafinat...”.

„Nu oricine este de acord cu Purcărete”, scria „The Guardian”. Purcărete însă invită chiar pe oricine să vadă *Faust*: „Nu e nimic misterios ori complicat. Dacă nu înțeleg, oamenii se pot întoarce în fiecare seară, dacă vor. Pînă la urmă, vor înțelege”.

Tot „The Telegraph” crede că Goethe și-ar plînge textul. Însă *Faust* sibian

este minunat bazat pe text. Are la bază un scenariu rezultat din traducerea lui Ștefan Augustin Doinaș, de o muzicalitate feerică. Desigur, nu știm cum a arătat traducerea în engleză.

Și vestea bună a reacțiilor entuziaste a ajuns la noi cam șifonată de traducere. Dura un pic să te dumi-rești că despre *Faust* e vorba, cînd citeai că „Ofelia Pop” a fost premiată pentru rolul „Mephistofel”, într-un spectacol unde jucau mai multe „Gretchen”.

Ofelia Popii și Ilie Gheorghe, Mefisto și Faust

Previzțiuni, cifre și recomandări

A XIX-a ediție a Festivalului și Concursului Internațional „George Enescu” începe pe 30 august și aduce publicului 13 orchestre mari din Europa, 14 orchestre de cameră, 19 formații camerale, șase coruri, 41 de soliști în concerte și șase soliști în recital. Cu un buget cifrat la 7 milioane de euro, cel mai important eveniment muzical de profil din România va reuni 175 de manifestări, dintre care 37 vor avea loc și în țară, la Iași, Cluj, Timișoara, Brașov și Sibiu. Genurile sînt, ca la fiecare ediție, extrem de diverse: concerte simfonice și camerale, recitaluri, spectacole de operă și balet.

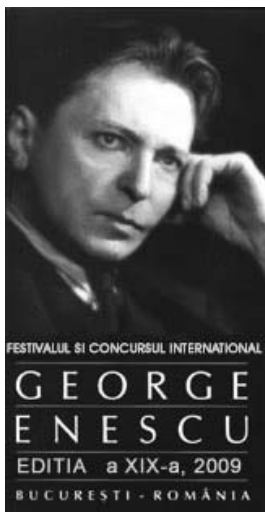
Valentina Băișan, TVR Cultural

Festivalul va aduce în acest an spectacole-eveniment, precum *Oedipe* de George Enescu, o coproducție a Orchestrei Operei Naționale din București cu Orchestre du Théâtre du Capitole din Toulouse, Baletul din Monte Carlo cu *La Belle*, orchestre și artiști de renume mondial, precum Orchestra Filarmonică Radio France sau Orchestra de Cameră din Viena. Evenimentul este împărțit în opt secțiuni, „Operă și balet”, „Muzica românească a secolului XX”, „Concertele de la miezul nopții”, „Enescu și contemporanii săi”, „Marile orchestre”, „Muzica de cameră”, „Teme clasice în aranjamente moderne”, la care se adaugă nocturnele reunite sub titulatura de „Concertele de la miezul nopții”.

„Piața Festivalului”, organizată în perioada 11-20 septembrie, se va vedea în direct pe TVR Cultural, între orele 20.00 și 21.30, datele de 17 și 18 septembrie fiind dedicate în întregime „Zilelor TVR Cultural”, un program ce va rezerva multe surprize telespectatorilor, dar și trecătorilor curioși. De altfel, Televiziunea Română va aloca și anul acesta spații largi de emisie manifestărilor. Astfel, pe TVR 1 și TVR Cultural vor fi difuzate, în direct sau înregistrat, un număr de aproximativ 60 de concerte. Totodată, canalul internațional Mezzo va difuza, în direct sau înregistrat, concerte și va transmite Gala Laureatilor, de pe 6 septembrie.

Este pentru prima dată cind melomanii vor avea ocazia să-l vadă pe Yo-Yo-Ma într-o altă postură decit cea de solist de muzică clasică

ISTORIE

Festivalul și Concursul Internațional „George Enescu” a fost înființat în 1958 pentru a omagia creația compozitorului român. Evenimentul este organizat de Ministerul Culturii din România, cu sprijinul Societății Române de Radiodifuziune, al Societății Române de Televiziune și al Institutului Cultural Român. Director al festivalului este directorul Operei Naționale din Viena, Ioan Holender.

Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România a propus pentru acest an secțiunea „Muzica românească a secolului XX”. Astfel, urmează a fi interpretate opere de Aurel Stroe,

Anatol Vieru, Mihail Jora, Liana Alexandra, Violeta Dinescu și Diana Rotaru.

„Marile orchestre” va reuni concerte susținute The Royal Concertgebouw Orchestra, din Amsterdam, Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks și Orchestre du Théâtre du Capitole. Sînt așteptate, de asemenea, recitalurile lui Joshua Bell, Martha Argerich, Vladimir Ashkenazy, Elisabeth Leonskaja.

Printre muzicienii români prezenți în festival se numără dirijorul Tiberiu Soare și violoniștii Remus Azoitei și Alexandru Tomescu.

Competiție strînsă

Concursul Internațional „George Enescu”, care se va desfășura între 30 august și 5 septembrie, a stîrnit mult interes la această ediție. Și-au anunțat participarea 77 de concurenți la concursul de vioară, 84 la pian, la secțiunea compoziție fiind înregistrate 180 de lucrări, dintre care 107 camerale și 73 simfonice. Participanții provin din 40 de țări printre care Canada, Cehia, China, Cipru, Franța, Germania, Iran, Italia, Japonia, Marea Britanie, Olanda, Portugalia, România, Rusia, Spania și S.U.A.

Madonna e mobile, prostii și daune

Unii jurnaliști ai zilelor noastre nu au depășit vârsta pubertății. Nu știu dacă își mai decupează poze din revista „Bravo” sau dacă își mai agăță postere pe pereții dormitorului, dar felul în care relatează îi face mai hazoși decît o oaie tunsă și-mbrăcată în cămașă de noapte.

Un domn reporter transmitea în direct, zilele trecute, de la aterizarea „pă Băneasa” a avionului în care se afla Madonna. Cu o voce gîtuită de emoție, domnul respectiv ne-a anunțat că „la

ora nouăsprezece și douăzeci de minute, Madonna a pășit prima dată pe pămînt românesc”. Cîți bieți telespectatori or fi tresărit, oare, crezînd, din intonația corespondentului, că au aterizat extraterestrii? Ori că a venit Mîntuitorul pe Pămînt? În postura furnicii care se uită umil la o pereche de șlapi a ținut să se așeze, confortabil, și o prezentatoare de la Realitatea TV. La o zi după concertul cîntăreței americane, Liana Alexandru declara, cu același tremolo demn

de o telenovelă, că „un asemenea eveniment ți se întîmplă o dată în viață”. O reporteriță spunea în direct, cu o onestitate duioasă, că o să aștepte în fața hotelului unde era cazată Madonna, „poate ne răspunde și nouă la cîteva întrebări”. În același timp, Cătălin Radu Tănase își anunța telespectatorii că „Madonna n-a ieșit la un suc” în restaurantul hotelului.

Comportamentul penibil al multora dintre jurnaliștii TV mă face să cred că aceștia ar fi fost ziarști de

propagandă excepționali la fostul organ „Scînteia”. Ca o chintesență a nobilelor idealuri neîntinate la descălecarea tovarășei Madonna pe meleagurile patriei noastre, rămîne ideea răscolitoare și definitivă, enunțată la Realitatea: „Madonna ne-a făcut o mare onoare să vină în România”. Asta, urmată de o proletară înfierare a publicului prezent la concert, care a avut nesimțirea să se declare nemulțumit de prestația cîntăreței și de organizarea evenimentului.

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

Cum adică, dom'le, să scoți cîteva milioane din buzunar și să nu îți reglezi organul estetic cu acela al Divei?

În asemenea condiții, arta relatării și a comentariului live trag să moară cu zile. Cu zile, pentru mai există și jurnaliști ca lumea care reușesc să transmită decent, pe alocuri excelent, diverse evenimente la care se nimeresc sau unde sînt invitați să presteze. Eu unul am devenit, dintr-un admirator

al gazetarului Cristian Tudor Popescu, unul al comentatorului de sport Cristian Tudor Popescu. Transmițînd vreo două turnee de masters în ultimele săptămîni, pe Sport.ro, m-a făcut să urmăresc pînă la capăt și meciuri excepționale, și vreo două mai slăbuțe, pe care altfel le-aș fi abandonat fără ezitare. Și, nu știu de ce, sînt convins că ar fi putut transmite în direct și concertul Madonnei.

pentru Luna Enescu

Premiile ajung pînă la 15.000 de euro pentru secțiunile de interpretare, la pian și vioară, precum și cele de la secțiunea compoziție. Premiul pentru lucrări simfonice valorează 10.000 de euro, iar cel pentru lucrări camerale 7.000 de euro.

Două recomandări

O nouă secțiune în cadrul festivalului, „Teme clasice în prelucrări moderne” (prelucrări de jazz ale unor piese clasice), merită o atenție deosebită din partea criticilor și a publicului. Uri Caine, Swingle Singers, Trio Novikov-Unt-Melvin sau Florin Răducanu sînt cîteva nume ce vor urca pe scena Operei și a Sălii mici a Palatului, în perioada 20-25 septembrie.

Ineditul acestei secțiuni este adus însă de două prezențe al căror renume va umple cu siguranță pînă la refuz sala de concert. Este pentru prima dată cînd melomanii vor avea ocazia să-l vadă pe celebrul violoncelist Yo-Yo-Ma într-o altă postură decît cea de solist de muzică clasică și tot pentru prima dată vom putea savura sonoritățile muzicii lui Bach prin intermediul creativ al pianistului Jacques Loussier. Nu pierdeți aceste două concerte! Abordarea propusă de cei doi muzicieni vă va uimi cu siguranță și vă va schimba neîndoit percepția asupra muzicii lumii. Vă invit în rîndurile de mai jos să-i cunoașteți pe Yo-Yo-Ma și Jacques Loussier prin intermediul proiectelor pe care le propun la București.

Există două lucruri pe care prietenii apropiați le susțin despre Yo-Yo-Ma. Primul ar fi acela că este cu siguranță cel mai bun *cellist* al lumii. Al doilea că este atît de relaxat și prietenos cu oricine (de fapt „yo” în chineză înseamnă prietenie), că ar fi putut fi cel mai reușit barman, dacă soarta nu i-ar fi rezervat o altă cale de urmat în viață. Cu 12 ani în urmă, Yo-Yo-Ma s-a orientat către o nouă direcție în muzică. O opțiune care a atras la început mult amuzament, scepticism și ironie din partea colegilor.

Ma ar fi putut să-și continue liniștit cariera de solist bucurînd milioane de fani din lumea întreagă sau să se

CU CASA ÎNCHISĂ

Concertele susținute de ansamblurile „Academy of Saint Martin in the Fields” și „Il Giardino Armonico”, precum și recitalul pianistei Elisabeth Leonskaja sînt cele mai curtate evenimente propuse de Festivalul Internațional „George Enescu”, toate locurile pentru aceste spectacole fiind ocupate.

amuze interpretînd coloana sonoră în multe filme, cum o și făcuse pînă atunci (de amintit *Tigru și Dragon* și *7 ani în Tibet*). Însă a decis să schimbe percepția lumii asupra muzicii. Astfel a luat ființă „Silk Road Project”, un concept ce reunește aproape 60 de artiști de excepție, nu doar instrumentiști, ci și compozitori, cîntăreți, investitori și artiști vizuali, cu toții „culeși” din diverse colțuri ale Globului, în special din zonele în care a existat ruta Drumului Mătăsii (din China pînă în India, Estul Mijlociu și zona Mediteraneană).

Această nevoie de schimbare a simțit-o după zeci de ani de interpretare a muzicii clasice. „Silk Road Project” era acel pas în necunoscut, acea linie invizibilă pe care și-a dorit mereu să o depășească. Într-adevăr, muzicienii de jazz, pop, rock și muzică clasică s-au mai reunit în acest tip de varianta *crossover*, dar nimeni pînă acum nu s-a gîndit să pună pe picioare un „ansamblu fără frontiere”, un veritabil laborator de creație, care cere în permanență membrilor săi să învețe unii de la alții.

„Nu ne considerăm experți în toate”, spunea Yo-Yo-Ma. „Însă fiecare dintre noi este expert în propria sa cultură. Cu toții avem în sînge muzica strămoșilor noștri și asta este ceea ce încercăm să arătăm lumii întregi. Mi-a luat 49 de ani ca să realizez că adevărata mea pasiune în viață NU este muzica! Este și întotdeauna a fost OMUL. Această conștientizare m-a eliberat și cu siguranță m-a făcut să devin un muzician mai bun, mai înțelept.”

Instrumente neconvenționale și „povești” din întreaga istorie muzicală a lumii, asta înseamnă „Silk Project” și promite să ne fascineze la București pe 20 septembrie la Opera Română.

Muzicianul imposibil de clasificat

Cînd spui Jacques Loussier, te gîndești automat la Bach. Pianistul în vîrstă de 74 de ani a uimit lumea încă din tinerețe prin curajul de a improviza pe complicatul contrapunct Bachian. „Muzicianul imposibil de clasificat.” Aceasta este titlatura sub care celebrul artist își urmează și astăzi drumul muzical; și asta datorită varietății și a căilor neașteptate prin care și-a construit propria carieră.

Pasionat de muzica barocă, dar și de jazz în aceeași măsură, Loussier a găsit o cale de a le interpreta pe amîdouă deodată. Numai un talent inovator ar fi putut pune un mare semn de egalitate între cele două genuri, combinînd muzica clasicilor cu influențele de jazz. Dacă la începuturi Bach a fost o țintă perfectă pentru improvizație, pe parcurs contrapunctul și linia melodică inconfundabilă a genialului compozitor s-au transformat pentru Loussier dintr-o glumă improvizatorică într-o autentică revelație.

Viața sa a fost în permanență un maraton de căutări, neliniști și introspecții. La 16 ani a părăsit Parisul pentru a călători în întreaga lume. Încerca astfel să înțeleagă istoria muzicală a civilizațiilor asiatice, arabe și latine. Căuta un liant între diversele culturi și muzica acestora, dorea un răspuns la sensul vieții sale muzicale.

Influențele muzicii din Estul Mijlociu și America Latină și-au pus astfel amprenta decisivă pe stilul său compozițional și interpretativ. A compus peste 100 de lucrări cu muzică pentru teatru și film, iar la 45 de ani a decis brusc să „iasă la pensie”, declarînd că trebuie să se dedice trup și suflet unei intense cercetări muzicale. A trecut astfel printr-o etapă de profund misticism, perioadă din care datează și lucrarea sa de excepție, *Missa Loumières*.

Excentricul Loussier nu a încetat niciodată să-și uimească publicul prin interpretările sale originale, stîrnind ropote de aplauze și admirația tuturor la fiecare apariție. Pentru Loussier, apariția într-un concert înseamnă Bach/Loussier, Debussy/Loussier, Ravel/Loussier. Compune în permanență. Acum îi deslușești pe Bach sau Debussy, ca în momentul imediat următor să îl redescoperi pe Loussier. Îmbinarea epocilor este genială! Abordarea sa rafinată o veți asculta la București pe 25 septembrie, cînd vom face cunoștință cu *Bach meets Loussier*.

ESPRESSO DE VARĂ

cu Dana Ivanov și Diana Joicaliuc

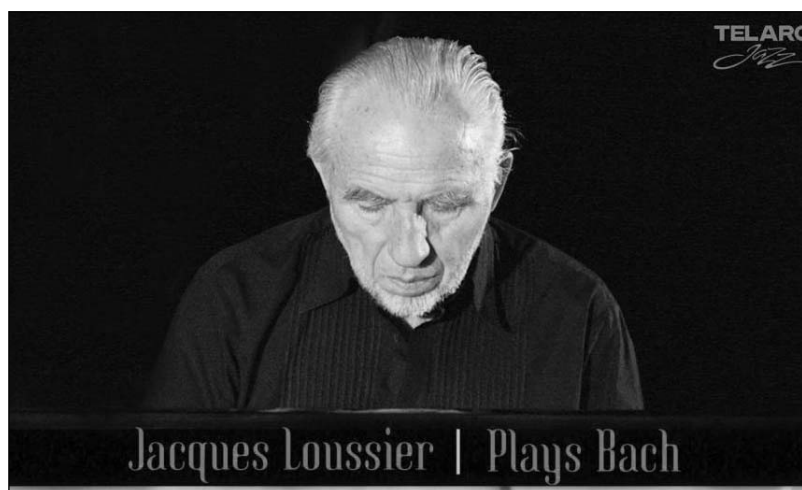
luni - vineri de la 7.10 la 9.00
cultural.srr.ro

NU-ȚI LASA PRIETENII SĂ CITEASCĂ O CARTE DE DUZINĂ

INTRĂ PE NOUL WWW.24FUN.RO

Jacques Loussier | Plays Bach

Vladimir Nabokov: Lucruri transparente

CARTEA

Lucruri transparente (1972) este penultimul roman al lui Nabokov, dedicat, o dată în plus, puterii evocatoare a memoriei. „Lucrurile transparente” la care se referă titlul sînt, de fapt, oglinzi ale trecutului, mai mult decît ferestre spre acesta, căci ceea ce caută eroul romanului, „Hugh [Person], un tip nu prea rafinat din punct de vedere sentimental și nici un Personaj foarte bun”, este

doar o iluzorie epifanie. Centrată în jurul a patru călătorii, toate avînd efecte dramatice, ale protagonistului din America sa natală în Elveția, acțiunea romanului, cu amestecul de intrigă polițistă și aparentul interes pentru senzațional cunoscute din alte cărți ale lui Nabokov, este doar un pretext pentru o țesătură densă de aluzii literare și culturale, polemici deghizate și acrobații lingvistice.

Traducere de
Anca-Gabriela Sirbu

Și acum vom vorbi despre dragoste.

Ce cuvinte puternice, ce arme zac ascunse în munți, în locuri adecvate, în cotloane speciale ale inimii de granit, în spatele suprafețelor pictate făcute din oțel și menite să semene cu suprafețele pestrițe ale stîncilor învecinate! Dar cînd simțea dorința de a-și exprima dragostea, în scurta perioadă cînd i-a făcut curte lui Armande și apoi în timpul căsniciei lor, Hugh Person n-a fost capabil să găsească acele cuvinte care să o convingă, să o emoționeze, să aducă lacrimi în ochii ei negri și duri! *Per contra*, ceva rostit la întîmplare fără a intenționa să producă durere sau să sune poetic, o formulă banală dădea naștere brusc unei expresii de fericire isterică din partea acelei femei insensibile și profund nefericite. Eforturile făcute în mod deliberat dădeau greș. Dacă, așa cum se întîmpla uneori, în ceasurile cele mai mohorîte, fără nici o intenție de natură sexuală, el se oprea din citit pentru a intra în camera ei și se apropia de ea în patru labe, precum acel mamifer numit leneșul, însă nearboricol și, de data aceasta, într-o stare

de exaltare indescriptibilă, arătîndu-și adorația prin urlete, Armande, cu toată detașare, îi cerea să se ridice și să nu se mai prosteească. Cuvintele pe care el le alegea pentru a-și exprima înflăcărea – prințesa mea, comoara mea, pisicuța mea, îngerul meu, sălbăticiunea mea neprețuită – pe ea pur și simplu o exasperau.

— Chiar nu poți să-mi vorbești firesc, ca un om, cum vorbește un bărbat cu o doamnă – îl întreba ea –, chiar trebuie să te maimuțărești ca un clown, chiar nu poți fi simplu și serios și credibil?

Dar dragostea poate fi oricum, numai credibilă nu, răspundea el, viața reală este ridicolă, mitocanii iau în rîs dragostea. El încerca să-i sărute marginea rochiei, să-i muște faldurile pantalonilor, laba sau degetele piciorului ei furios – și, pe cînd el se țira la picioarele ei astfel, murmurînd cu glasul său lipsit de muzicalitate tot felul de fleacuri și nimicuri scîncite, exotice, rare, simpla exprimare a iubirii parcă se transforma, pentru urechile lui, într-o degradantă demonstrație aviară executată de un mascul singur, lipsit de prezența unei femeie: gîtul lung întins, apoi arcuit, ciocul plecat și din nou gîtul întins. Tot spectacolul îl făcea să-i fie rușine de el însuși, dar nu se putea opri, iar ea nu-l putea înțelege, căci în asemenea momente el nu găsea niciodată cuvîntul potrivit, capcana potrivită.

O iubea în ciuda faptului că în ea nu exista nimic care să te facă să o iubești. Armande avea multe, dar nu neapărat neobișnuite, trăsături dificile,

iar el le accepta pe toate ca pe niște soluții absurde într-un puzzle bine construit. O făcea pe mama ei *skotina*, „bestie”, drept în față – fără să-și dea seama, desigur, că nu o va mai vedea după ce va pleca alături de Hugh către New York și către moarte. Armande dădea cu mare plăcere petreceri bine organizate și, indiferent de cît de mult timp trecuse de la o veselă adunare sau alta (zece luni, cincisprezece luni sau chiar mai mult, pe vremea cînd acestea se desfășurau în locuința din Bruxelles sau din Witt a mamei ei, înainte de a se mărita), fiecare petrecere, fiecare subiect discutat rămînea conservat pentru vecie în gheata zumzăitoare a minții ei ordonate. Revedea în amintire acele petreceri ca pe niște stele prinse pe vîlul unduitor al trecutului, iar oaspeții erau considerați un soi de extremități ale propriei personalități: puncte vulnerabile care trebuiau tratate, începînd din acel moment, cu un respect îmbinat cu nostalgie. Dacă June sau Julia menționa în trecut că n-a avut ocazia să-l întîlnească pe criticul de artă C. (vărul răposatului Charles Chamar), deși atît June, cît și Julia luaseră parte la petrecere, după cum era consemnat în memoria lui Armande, aceasta era capabilă să reacționeze destul de urît, corectă greșeala cu un mirîit disprețuitor însoțit de mișcări legănate ale trupului și de cuvintele:

— În cazul ăsta înseamnă că ai uitat și sendvișurile minuscule de la Pèrre Igor (un magazin special) care ți-au plăcut atît de mult.

Hugh nu mai întîlnise niciodată un caracter atît de urît, un *amour-propre*

*Lucruri
transparente*

POLIROM

VLADIMIR NABOKOV

atît de morbid, o fire atît de egoistă. Julia, care schiase și patinase cu ea, o găsea adorabilă, dar cele mai multe femei o criticau și, în convorbiri telefonice între ele, îi imitau micile vicleșuguri ridicele prin care ataca sau replica. Dacă cineva spunea: „Cu puțin timp înainte să-mi rup piciorul...”, ea intervenea cu o undă de triumf în glasul cristalin: „Si eu mi le-am rupt pe amîndouă cînd eram mică”. Dintr-un motiv necunoscut, cînd i se adresa soțului ei în public folosea un ton ironnic și total dezagreabil.

Avea tot felul de toane ciudate. În luna de miere, la Stresa, în ultima noapte a șederii lor acolo (de la New York, lui Hugh i se cerea cu insistență să se

întoarcă la birou), ea susținu că era statistic demonstrat că ultima noapte petrecută de turiști într-un hotel fără scară de incendiu este cea mai periculoasă, iar hotelul lor, după aspect, părea foarte expus unui incendiu de proporții, de genul celor de odinioară. Dintr-un motiv sau altul, producătorii programelor de televiziune ajunseseră la concluzia că nu există nimic mai fotogenic și mai fascinant decît un foc strașnic. După ce văzuse știrile pe un canal italian, Armande fusese tulburată sau se prefăcuse că este tulburată (îi plăcea grozav să se pună într-o lumină interesantă) de perspectiva unui dezastru ca acela prezentat pe postul local – flăcări mici ca niște stegulețe de slalom, flăcări uriașe ca

» „Prefer să accept un singur fel de putere: puterea artei asupra gunoaielor, triumful magiei asupra brutei.”
– Vladimir Nabokov

AUTORUL

Vladimir Vladimirovici Nabokov (1899-1977) s-a născut la Sankt Petersburg, într-o familie foarte cultivată. Silit să emigreze în 1919 împreună cu familia, a studiat în Anglia, apoi a trăit la Berlin și Paris, iar în 1940 a plecat în Statele Unite cu soția și fiul său. A predat la Universitățile Wellesley, Harvard, Stanford și Cornell. Scrierile sale (atât cele în rusă, cât și cele în engleză) l-au impus ca pe unul dintre reperaile literare ale secolului XX.

În 2008, Editura Polirom a lansat seria de autor „Vladimir Nabokov”, în care au apărut pînă în prezent *Lolita*, *Ada sau ardoarea*, *Vorbește, memorie*, *Invitație la eșafod*, *Ochiul* și *Disperare*.

niște demoni, șuvoaie de apă intersectându-se în linii curbe ca niște fîntîni rococo și bărbați neînfricați în costume lucioase dirijînd operațiuni de neînțeles într-o nebulă de fum și prăpăd. În noaptea aceea, ea ceru cu insistență ca amîndoi să-și simuleze (el în chiloții de noapte, ea în pijama-ua Chudo-Yudo) propria salvare în toiul nopții furtunoase, coborînd ca niște acrobați pe fațada bogat împodobită a hotelului, de la etajul patru, unde era camera lor, pînă la etajul doi, și de aici pe acoperișul unei galerii, printre copacii care se frămîntau și parcă-i mustrau. Hugh încercă zadarnic să o potolească. Tînăra susținu cu multă convingere faptul că, întrucît ea era un alpinist cu experiență, știa foarte bine că lucrul este posibil, dacă se folosesc de punctele de sprijin oferite de numeroasele ornamente aplicate în relief pe clădire și de micile balcoane cu grilaj existente din loc în loc. Îi ordonă lui Hugh să o urmeze și să îndrepte spre ea, de sus, lumina unei lanterne. El mai avea și misiunea de a sta aproape de ea pentru a o ajuta la nevoie, ținînd-o suspendată în aer, ca să acopere o lungime mai mare pe verticală, în timp ce ea își căuta un punct de sprijin cu piciorul gol.

În ciuda faptului că avea multă forță în brațe, Hugh avea picioarele complet neputincioase. Reuși să transforme întreaga aventură într-un eșec. Rămase blocat pe un pervaz chiar sub fereastra lor. Îndreptă aiurea lumina pe o mică porțiune din fațada clădirii, iar apoi scapă lanterna din mînă. De acolo de unde rămăsese înțepenit, strigă la ea implorînd-o să se întoarcă. La picioarele lui un oblon se deschise pe neașteptate. Hugh reuși să se cațare înapoi în balconul lui, strigînd-o întruna cît îi țineau puterile, deși era aproape convins că ea își găsise sfîrșitul. Cu toate acestea, prezența ei a fost în cele din urmă semnalată într-o cameră de la etajul trei, unde el o găsi înfășurată într-o pătură, fumînd în tihnă o țigară, întinsă în patul unui necunoscut care ședea pe un scaun lîngă pat și citea o revistă.

Ciudăteniile ei sexuale îl uimeau și-l întristau pe Hugh. Le acceptă în timpul voiajului. Apoi deveniră o obișnuință, cînd se întoarse cu dificila lui mireasă în apartamentul din New York. Armande decretă că ei trebuie

» **„Cărțile lui Vladimir Nabokov ocupă pe rafturile bibliotecii mele cam un metru și jumătate din spațiu, singurul care îl întrece fiind Shakespeare... Pentru mine, Nabokov este cel mai important romancier al secolului XX.” – Martin Amis**

să facă dragoste cu regularitate cam pe la ora ceaiului, în salon, ca pe o scenă imaginară, pe fundalul sonor al unei conversații ușoare, amîndoi participanții fiind îmbrăcați în ținută sobră, el în cel mai bun costum și cu o cravată în picățele, ea într-o rochie neagră închisă la gît. Ca o concesie făcută naturii, își puteau scoate sau măcar descheia articolele de lenjerie, dar cu foarte multă discreție, fără a deranja cu nimic veșmintele elegante: graba era considerată de prost gust, dezgolirea – de-a dreptul monstruoasă. Un ziar sau o carte de pe măsuta pentru cafea avea menirea de a masca gesturile pregătitoare pe care trebuia să le facă bietul Hugh și era vai de el dacă tresărea sau se încurca în timpul actului propriu-zis; dar mai îngrozitoare decît scoaterea izmenelor care-l zgîriau între picioare sau decît contactul rece cu ciorapii ei lucioși ca o armură era obligația de a purta o discuție banală despre prieteni, politică, zodii sau servitori și, în cadrul acestui ritual din care graba era cu desăvîrșire exclusă, operațiunea trebuia desfășurată pe furiș și încheiată convulsiv într-o poziție pe jumătate șezîndă sau pe o canapea mică și incomodă. Supusă unui ase-

menea chin, potența mediocră a lui Hugh ar fi putut ceda, dacă Armande i-ar fi ascuns mai bine decît credea că o face emoția pe care o resimțea de pe urma contrastului dintre real și imaginar – un contrast care poate pretinde a avea o anume încărcătură artistică subtilă, dacă ne amintim de obiceiurile unor popoare din Orientul îndepărtat, despre care se poate spune că, în alte privințe, sînt foarte înapoiate. Dar ceea ce îl susținea în efortul lui era speranța, nicidecum înșelată, de a vedea cum extazul ametitor îndobitoceste treptat trăsăturile iubitei lui, în ciuda eforturilor ei de a continua să trîncănească despre tot soiul de fleacuri. Într-un fel, el chiar prefera partidele de sex din sufragerie în locul celor desfășurate, mult mai rar, în decorul și mai anormal din dormitor, cînd ea cerea să fie posedată în pat, sub cearșafuri, în timp ce vorbea la telefon și birfea cu o prietenă sau păcălea un bărbat necunoscut. Capacitatea pe care Person al nostru o avea de a accepta asta, de a găsi scuze și explicații ni-l face și mai drag, dar uneori, din păcate, ne amuză grozav. De exemplu, el își spunea că ea refuza să se dezbrace pentru că se sfia să-și arate sîinii mici și cicatricea

de pe pulpă căpătată în urma unui accident la schi. Sărmanul Person!

I-a fost oare Armande credincioasă în lunile de viață matrimonială petrecute în America cea veselă, superficială și tolerantă? În prima și ultima lor iarnă, ea s-a dus de cîteva ori la schi fără el, la Aval, în Quebec sau la Chute, în Colorado. Rămas singur, el nu-și îngăduia să stăruie în gînd asupra aspectelor mărunte ale infidelității, cum ar fi să se țină de mînă cu un bărbat sau să-i dea voie să o sărute la despărțire. Aceste mărunțișuri, văzute cu ochii minții, erau pentru el un chin la fel de intens pe cît ar fi fost o voluptuoasă partidă de sex. O ușă de fier a minții rămînea ferecată atîta timp cît ea era plecată, dar, în clipa în care se întorcea, cu fața bronzată și strălucitoare, cu trupul suplu, ca de stewardesă, înveșmîntat în haina albastră cu nasturi strălucitori precum o teighea aurită, ceva înfiorător se deschidea în interiorul lui și o mulțime de sportivi cu trupul zvelt începeau să roiască în jur și să o ademenească în toate motelurile din mintea lui, deși, după cum bine știm, ea nu s-a cuplat cu adevărat decît cu vreo doisprezece iubiți de ocazie în timpul a trei călătorii.

Nimeni, și mama ei mai puțin decît oricine, nu a înțeles de ce s-a măritat Armande cu un american destul de șters, cu o slujbă nu tocmai stabilă, însă acum trebuie să încheiem discuția despre dragoste.

Vorbește, memorie
POLIROM
VLADIMIR NABOKOV

Ada sau ardoarea
POLIROM
VLADIMIR NABOKOV

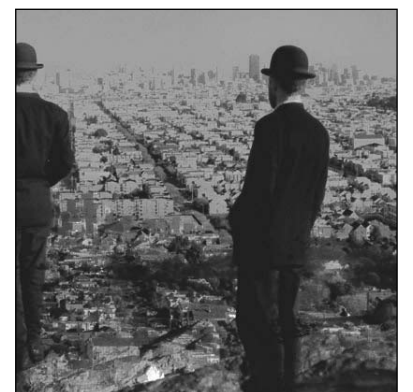
Ochiul
POLIROM
VLADIMIR NABOKOV

Lolita
POLIROM
VLADIMIR NABOKOV

Invitație la eșafod
POLIROM
VLADIMIR NABOKOV

Disperare
POLIROM
VLADIMIR NABOKOV

OPERATORUL LUI FRANCIS FORD COPPOLA A REVENIT ÎN ROMÂNIA. CU TREABĂ

Mihai Mălaimare Jr.: „Am învățat că e important să mergi împotrivă”

La Cannes l-am întîlnit pe holul cinematografului unde urma să aibă loc premiera mondială a filmului *Tetro*, pe care Francis Ford Coppola îl filmase în Argentina. Îmbrăcat la patru ace, dar suficient de lejer cît să poată fugi din sală în camera de proiecție, a spus. Emoțiile au trecut. Filmul a fost foarte bine primit. Mihai Mălaimare Jr. a petrecut ultimele luni mai mult în SUA, unde *Tetro* a avut premiera. A revenit recent la București pentru a filma o reclamă.

Interviu realizat de Iulia Blaga

Cu ce te ocupi acum și unde mai locuiești?

Întrebarea asta mă pune mereu în încurcătură. Teoretic locuiesc în București, dar practic umblu de nebun prin lume. Am terminat lucrul la *Tetro* și mi-am petrecut ultima lună prin Los Angeles, unde m-am întîlnit cu toți agenții posibili. Urmează să mă decid în câteva zile cu cine voi semna. E foarte nouă situația asta pentru mine și încerc să mă obișnuiesc.

Ce ai mai făcut în ultima vreme? Să zicem, de la Cannes pînă acum.

Am avut o mică vacanță în țară, apoi m-am întors în LA, unde am reluat puțin munca de promovare a filmului. Am dat un interviu de o oră pentru *American Cinematographer* – o să apară săptămîinile următoare pe website-ul lor – și am filmat o reclamă pentru Sony. Camera cu care am filmat *Youth Without Youth* și *Tetro* e un Sony F900, iar reclama era despre cum m-a ajutat pe mine aparatul ăsta. A fost simpatic pentru că mă filmam singur într-o oglindă mare.

Ai venit în România ca să filmezi o reclamă.

Da, una dintre agențiile cu care am discutat (WME – William Morris & Endeavor) mi-a și găsit un job și, culmea, în București. S-a legat la fix, pentru că tot vroiam să ajung puțin pe acasă. Din păcate, nu prea cred că o să prind vreo vacanță. Am venit pentru șapte zile, din care patru lucrez.

*Cum a fost premiera americană a lui *Tetro*? Descrie-ne puțin momentul.*

Filmul a fost prezentat la Hummer Museum, în sala de proiecție a UCLA. Am apucat să-i văd pe Val Kilmer, Andy Garcia, Alicia Silverstone și John Landis. Vincent Gallo a vrut neapărat să o cunoască pe Nadia Comăneci pentru că reprezintă maximum de performanță posibilă. Și uite așa, nu numai că a cunoscut-o pe Nadia, dar ea a stat lângă Vincent la premiera din LA și după film îi tot povestea despre România și despre tata. Cu proiecția am avut emoții și mai mari decît la Cannes. La Cannes am avut o proiecție digitală. În LA am proiectat o copie în 35mm. Cred că una din cele mai grele încercări de pînă acum a fost copia asta în 35mm. Să transpui o imagine alb-negru pe un negativ color e una dintre cele mai

grele sarcini pentru un laborator. Dar a meritat, pentru că reacțiile pe care le-am primit după film au fost extrem de bune. Au venit ca o răsplată frumoasă. Din punctul meu de vedere, *Tetro* a fost o experiență mult mai complexă decît *YWY*. Am participat 100% la proiectul ăsta. Am citit prima variantă de scenariu cînd încă nici nu ne hotărîsem că vom filma în Argentina, apoi am plecat pentru câteva săptămîini la Buenos Aires doar ca să simțim viața de acolo și să vedem dacă funcționează ca locație. Am participat la pregătirea filmului din primele momente (cu un an înainte de filmare). În mod normal, DOP-ul (director of photography) e chemat cam cu două luni înainte de filmare, în cel mai bun caz. În final, pentru că Francis a hotărît să distribuie singur *Tetro*, am trecut și prin procesul de premieră, lansare, distribuție. Nu pot să-ți descriu ce sentiment aveam cînd conduceam la 4 dimineața prin Hollywood, cu un print de backup, pentru că a doua zi la 10 era deschiderea în cinematografe și vroiam ca totul să fie mai mult decît bine. După astfel de experiențe aproape că nici nu mai contează reacțiile. Răsuflă

ușurat, dormi trei zile și cînd te trezești, te apucă dorul și te întrebi: „Acuma ce proiect dement mai urmează?”.

Cum definești azi relația cu Francis Ford Coppola?

E deja o relație de prietenie. Am trecut prin atîtea împreună și nu simt deocamdată nevoia să lucrez cu alt regizor. Am făcut două filme împreună, dar atît de diferite. Sînt convins că următorul o să aibă un cu totul alt stil vizual. Am învățat de la Francis că e important să riști și uneori chiar să mergi împotriva curentului. După fiecare discuție cu el îmi vin idei noi. E senzațional că nu-ți spune pur și simplu cum vede el un proiect. Îți dă mai degrabă o direcție, o idee, un indiciu și apoi te lasă pe tine să descoperi noi modalități de exprimare. Nu simt nevoia să schimb regizorul. Asta nu înseamnă că nu voi lucra și în alte proiecte. E important să experimentezi și să înveți.

La noi poate nu se știe exact în ce constă munca unui director de imagine. Se consideră că regizorul face și drege, iar DOP-ul e degetul care dă drumul la aparat.

David Fincher a spus o chestie foarte simpatică atunci cînd a fost întreat cum ar descrie munca de regizor. Spunea că e ca și cum ai fi un pictor, numai că în loc de pensulă ai o stație prin care le spui mai multor oameni cum să amestece culorile. Oamenii aceia sînt operatorul, scenograful, designerul de

costume, recuziterul etc. E o muncă de echipă. DOP-ul e responsabil cu tot ce înseamnă imagine în film. Pînă să vină momentul în care să dai drumul la aparat, ai de luat sute de decizii în perioada de pregătire. Lucrezi cot la cot cu scenografia și costumele, alegi culori, texturi, locații, un anume tip de machiaj, alegi camera cu care vei filma, formatul, luminile etc. Cînd vine momentul în care ești aproape de „motor”, ai deja în subordine cel puțin 10 oameni cărora le spui tu prin stație ce culori să amestece.

E mai greu să lucrezi în alb-negru decît în color?

E foarte diferit, dar nu cred că e mai greu sau mai ușor. Filmînd în HD e mai simplu pentru că vezi imediat rezultatul. Vizorul camerei se poate comuta pe alb-negru, la fel și monitoarele de pe platou. Cînd filmezi în 35mm, îți imaginezi cam cum o să arate în final, dar pînă nu ai materialul de la laborator, nu știi exact. M-am reapucat de fotografie pentru proiectul ăsta. E cel mai simplu și mai ieftin mod de a face teste. Am făcut sute de poze prin Buenos Aires cu un aparat foto digital și cu unul pe 35mm. Mă interesa să văd cum pot să fac o imagine digitală să arate la fel de bine ca un ilford.

Ai petrecut un an și jumătate în Argentina și nu știi cîte luni în SUA. Cît de rupt ești de România și cît de dornic de a reveni să lucrezi aici?

» „Nu simt nevoia să schimb regizorul. Asta nu înseamnă că nu voi lucra și în alte proiecte. E important să experimentezi și să înveți.”

„Învățat de la Coppola operatoriva curentului”

spunea despre argentinienii că „sînt niște italieni care vorbesc spaniola, dar care se cred francezi”. Orgoliul ăsta îl avem și noi – probabil o moștenire latină. Am învățat să gătesc „asado” și să beau ca ei mate și „fernet con coca” și să respect malbecul. Avînd o iubită argentiniancă, mi-am atras și echipa de partea mea.

Cum îți place Los Angeles-ul?

Nu e unul dintre orașele mele preferate. La început, nu mi-a plăcut aproape deloc. Mi se părea plat și monoton. Ce mi s-a părut însă fascinant a fost faptul că simți pur și simplu prezența „fabricii” de filme de acolo. Cam peste tot în oraș cel puțin unul din cinci cuvinte are legătură cu filmul sau cu actoria, sau cu aparatura de filmare. Apoi tot ce e nou în materie de tehnică e extrem de mediatizat și sînt mai multe magazine unde poți să testezi și să vezi echipamente de filmare. Acum a început să-mi placă Los Angeles-ul. Cred că toată chestia e să îi descoperi locurile ascunse și interesante. În același timp eu, dacă am o cafea, o librărie și un cinematograful preferat, mă pot simți bine în orice oraș, iar în LA am foarte multe cafenele, nenumărate bookshop-uri și cele mai bune săli de proiectie din lume.

Peste toate astea, dacă am un cartier interesant în care să mă plimb și să fac poze, sînt în culmea fericirii, iar în LA sînt atîtea cartiere cîte naționalități. Luna trecută am stat chiar în Hollywood, acum însă vreau să mă mut în Los Feliz, care nu numai că e un cartier plin de artiști, dar e situat la granița cu Korea Town, Little Armenia, Tai neighborhood și destul de aproape de China Town.

După YWY ai devenit primul DOP român nominalizat la Independent Spirit Award. De fapt ești primul DOP român care a scos nasul în lume. Ce senzație îți dă acest record?

Mi-e puțin jenă pentru că e mai mult o chestie de șansă. Am învățat o grămadă, dar am și dat lecții. Școala românească are unele avantaje – cei patru ani de fotochimie mi-au permis o imensă detașare în lucrul cu unul dintre cele mai mari laboratoare de la Hollywood. Doamna Monica Mioc și domnul Constantin Pivniceru (profesorii mei de fotochimie din ATF) ar fi fost extrem de mîndri să mă fi văzut cum discutăm cu tehnicienii de la Deluxe și cum le explicăm diferențele dintre fotochimia europeană și cea americană.

Crezi că există o tradiție în operatoria de film de la noi?

Există cu siguranță o tradiție. Sînt filme la care mă uit și acum cu o imensă admirație și cu oarecare teamă. Teamă pentru că, oricît de departe aș fi ajuns, încă mai am de învățat pînă să filmez cu detașarea și liniștea cu care Ovidiu Gologan a filmat *Pădurea spînzuraților*, Vivi Drăgan Vasile *Moromeții*, Călin Ghibu *O vară de neuitat*, Florin Mihăilescu *Secvențe*, Doru Mitran *La capătul liniei*. Sincer, mi-e puțin jenă că am ajuns să fiu mai mediatizat decît ei. Pe Ovidiu Gologan nu l-am cunoscut, însă Vivi, Călin Ghibu, Florin Mihăilescu, Doru Mitran mi-au dat sfaturi și m-au ajutat de fiecare dată cînd am avut nevoie. Îmi aduc aminte că m-am întîlnit întîmplător cu Vivi înainte să încep filmările la YWY. Eram cu gafferul și cu gripul, și tocmai urma să povestim detalii tehnice. A trecut pe lîngă noi și ne-a zîmbit și a fost ca o binecuvîntare a unui mare maestru. Sînt convinși că ne-a purtat noroc.

Sînt însă doi operatori români cărora le datorez totul: Nik Gherghinescu și Puiu Marinescu. Tot ce înseamnă ABC-ul meseriei ăsteia l-am învățat de la Nik Gherghinescu – *Artă și percepție vizuală* de Rudolf Arnheim; mi-a băgat cartea asta în cap cuvînt cu cuvînt și vai, ce bine a făcut! La Puiu Marinescu am ajuns printr-o întîmplare fericită: avea nevoie de un fotograf de platou. Eu eram anul I la ATF. Am început să lucrez și pînă în anul IV nu am mai plecat. Am trecut prin toate funcțiile posibile și am învățat lucrul cel mai important și pe care școala, din păcate, nu te învață: responsabilitatea. Am cărat cabluri, am făcut cafele, am bătut clacheta alături de oameni care făcuseră cel puțin cîte 40 de filme. Dacă spun că 99% din tot ce știu am învățat alături de Puiu Marinescu, mi-e frică să nu fie prea puțin. Respectul pentru echipă, iubirea pentru meserie, responsabilitatea imensă pe care un operator o are pe platou și, nu în ultimul rînd, faptul că trebuie să rîzi și să te simți bine la filmare – de la el am învățat toate lucrurile astea.

Crezi că azi, cu toată dezvoltarea tehnicii, un DOP tinde să fie mai mult un tehnician decît un artist?

Păi sîntem jumătate ingineri și jumătate artiști. E normal să fim supușii tehnicii – asta-i unealta noastră. Faptul că panelul nostru a ajuns să fie o placă de integrate în loc de un sistem mecanic bielă-manivelă nu schimbă multe. Operatorul „pictează” cu lumina, mișcă aparatul cu diverse instrumente formate din țevi și părți hidraulice și surprinde imaginile datorită unui principiu fizic numit cameră obscură. Arta noastră se bazează pe tehnică.

„AM REGĂSIT IUBIREA PENTRU FILMELE EUROPENE ÎN AMERICA”

Există vreun film dintre cele nou-văzute a cărui imagine ți-ar fi plăcut să o faci?

Mă gîndeam că e ciudat că am regăsit iubirea pentru filmele europene în America. Francis are o mare admirație pentru cineaștii europeni. Am descoperit printre DVD-urile lui un film care mi-e atît de drag – *Cîteva zile din viața lui Oblomov*, al lui Nikita Mihalkov. Dacă am o dorință ascunsă, cred că asta e – să fi lucrat cu Mihalkov.

Cînd te uiți la un film, îți spui: „Eu aici aș fi făcut altfel”, sau poți privi un film ca un cinefil obișnuit?

E greu să privești ca un cinefil obișnuit. Uneori e „Eu aș fi făcut altfel”, dar de cele mai multe ori e „Oare cum au făcut cadrul ăsta?”.

Tatăl tău a văzut Tetro?

Nu l-a văzut încă. Sper să fie lansat în România, deși, după experiența cu YWY, nu-mi mai fac iluzii. Probabil o să-i aduc eu un DVD în format corect și o să ne uităm acasă.

Ce proiecte ai în prezent? Dacă pe Cristi Puiu l-ai pierdut pentru Aurora (erai încă ocupat cu Tetro), a apărut alt regizor român?

Deocamdată aștept să vad ce pregătește Francis. Nu am mai primit nici o altă propunere de la vreun regizor român.

ÎN ALB ȘI NEGRU

Tetro a deschis în acest an Secțiunea „Quinzaine des Réalisateurs” a Festivalului de la Cannes și a avut pe 11 iunie premiera americană. Povestea are puternice accente autobiografice și înfățișează relația complicată dintre doi frați, interpretați de americanii Vincent Gallo și Alden Ehrenreich, și dintre frați și tatăl lor, un muzician cu o personalitate inhibantă (austriacul Klaus Maria Brandauer). Din distribuția filmului mai fac parte actrițele spaniole Maribel Verdú și Carmen Maura, precum și argentinianul Rodrigo De La Serna. Distribuție eteroclită, locații speciale – Argentina, filmată de românul Mihai Mălaimare Jr. în alb-negru.

» „Dacă spun că 99% din tot ce știu am învățat alături de Puiu Marinescu, mi-e frică să nu fie prea puțin. Respectul pentru echipă, iubirea pentru meserie, responsabilitatea imensă...”

Mi-e dor de România și mă bucur de fiecare dată cînd mă întorc. Există însă și mici întîmplări care îmi fac plecarea mai ușoară. YWY, un film cu o echipă românească, cu 90% actori români și un scenariu după o nuvelă a unui scriitor român, nu a fost lansat aici. Cei care au cumpărat drepturile de distribuție au considerat că nu merită. Au scos un DVD, dar sub orice critică – fără materiale adiționale, iar filmul într-un format greșit. Ne-am zbatut în toată lumea și ne-am luptat să nu se întîmple lucrul ăsta – am filmat YWY în 1:2.35 și așa am scos DVD-urile. În România a apărut 16/9 – asta înseamnă că au tăiat cam 20% din imagine.

Te întreb atunci care sînt cele mai plăcute amintiri pe care le ai din Buenos Aires.

O iubire de opt luni și un film. M-am argentinizat fără să vreau. Am învățat de la tata că, atunci cînd ești într-o țară străină, ești musafir și trebuie să descoperi lucruri interesante de care să te bucuri și pe care să le respecti. Un scriitor chilian

C. Rogozanu: „Există o forță a locurilor asupra lecturilor. Am citit cele mai multe cărți într-un oraș agitat. Sînt sigur că aș fi arătat cu totul altfel dacă aș fi citit aceleași cărți în alt loc decît Bucureștiul“.

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Șapte sași cu șase saci (I)

Nu sînt șase, ci șapte. Și nu i-a virit nimeni în saci, ci, dimpotrivă, au îndesat Dumnezeu știe ce în șase legături mari învelite în pînză și s-au aliniat cumiți pe o cărare la ieșirea din biserică. Al șaptelea stă chiar în poarta care parcă-i a unei cetăți. Nu cară nimic în spate, ci notează ceva pe un lemn sau poate într-un fel de catastif. Așa i-am văzut pe cei șapte la începutul lui august într-o gravură din muzeul de la Frauentorf. Veți crede că iar am bîntuit prin cele strălucite, cînd de fapt e vorba de Frîua (com. Axente Sever, jud. Sibiu). Acolo am încheiat în trombă, împreună cu Delia, o parte din circuitul „Să ne cunoaștem patria“ din vara asta, început în 7 august. Opelul cel roșu ne-a purtat cît l-a ținut benzina, dar și pe noi picioarele, prin Transilvania celor 300 de biserici fortificate săsești. Am văzut vreo 20, între Brașov, Sighișoara, Mediaș și Sibiu. Am urcat în turnuri, am coborît în pivnițe, am intrat în biserici, muzee și case, ne-am plimbat pe străzi, prin livezi, păduri, poenițe și ferme bio, am mîncat gem de rubarbă și de soc, miere și plăcinte, am băut suc de mere și sirop de afine, am dormit în case și în paturi vechi de peste 200 de ani, ba chiar într-o fostă cămară de alimente din zidul unei cetăți. Am povestit fix cu șap-

te sași, bătrîni și tineri și cu o mulțime de români și de țigani, mîndri foc de satele lor vechi de 700 de ani. Și ne-am întrebat de ce în tristețile noastre am ajuns abia acum pe-acolo, de ce mai toți putem să spunem repede șase sași în șase saci șase sași în șase saci, dar habar n-avem de Mălîncrav, Șeica Mică, Saschiz, Valchid, Moșna, Richiș, de pildă, iar despre Viscri și Biertan știm doar că acolo-i ceva legat de prințul Charles.

Am stat și-am cugetat amîndouă că mare țară de idiști am putut fi, și încă mai sîntem. Să existe o asemenea minune, o adevărată comoară, și să stăm zeci de ani cu mîinile în solduri și cu limba în gură, pînă cînd ne-au dezmeticit străinii, după '90: urmașii vechilor sași, englezii, olandezii. Bine că a fost și așa, bine că nu s-a dus totul de rîpă, bine că am început să ne mișcăm împinși de la spate. Din poveștile oamenilor, din pliante și cărți am aflat în doar șapte zile cît într-o sută de ore de istorie și-am cam amuțit. Despre ce-am văzut și despre exaltarea care ne-a ținut pe piscuri 16 ore din 24, zi de zi, am să povestesc săptămîna viitoare. Pînă-mi reintru în mîna cu scrisul după atîta vacanță, pun în attach o fotografie în care se vede cum eu și Pupi vrem să prindem clipa în turnul bisericii din Apold și să-i spunem stai.

Locurile unde am citit cărțile

Primul text de după vacanță trebuie să semene cu primele zile de după vacanță: obosit, melancolic, ieșit din formă, nesigur. Lectura a fost văzută întotdeauna în opoziție cu munca, oricît s-ar fi prefăcut cititorii (mai ales intelectualii) că lucrează de-a lungul timpului.

C. Rogozanu

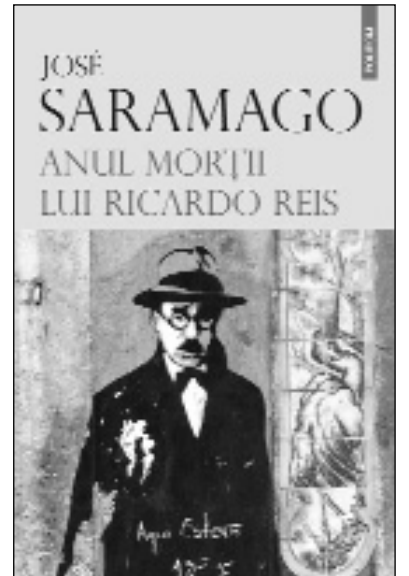
Dar lectura este cumva percepută în opoziție și cu vacanța – oficial percepută ca opusul binevenit al muncii, de fapt o prelungire sadică a ei –, aceea în care pleci vrînd-nevrînd, vizitezi locuri, acumulezi „amintiri“. Și asta pentru că, par să spună înțelepții, nu contează contextul lecturii unei cărți, nu contează pe unde ai călătorit cu ea, pe unde ai uitat-o, unde ai citit un pasaj-cheie.

E mai important cînd ai citit decît unde ai făcut-o. Este acceptată formula „lectură de tinerețe“, dar s-ar ridica niște sprîncene stufoase dacă ai spune „lectură de munte“, „lectură de mare“ sau „lectură de vacanță cam plicticoasă în Grecia“. Criticii literari ar trebui să scrie la sfîrșitul unei recenzii condițiile (de la cele psihice, pînă la cele atmosferice) în care au lecturat cărțile

pe care le rad sau le ridică în slăvi. Glumesc. Sînt însă mai mult decît nedumerit de faptul că locul lecturii a rămas atît de neimportant în fața propagandei clasice a lecturii: normal, o carte te transportă, te face să călătorești prin lumi nemaivăzute, să trăiești experiențe care nu-ți erau menite; să menționezi locul în care ai citit-o e un sacrilegiu prin simplul fapt că recunoști că nu ai fost „luat“, absorbit, confiscat de citit – ai nega practic puterea de narcotic a textului; toate acestea sînt elemente din justificarea lecturii de pension, dar eu cred că sînt momente în care trebuie pusă la punct harta fizică a lecturii.

La o terasă din Satu Mare

Evident, majoritatea cărților se citesc în două trei locuri preferate din casă sau prin biblioteci – nu prea ai ce să povestești despre aventura de la granița lecturii. Dar sînt momente în care locul contează. Cînd povestești întîmplări din concediu, detaliile despre loc sînt vitale pentru că autentifică experiența în locul celorlalți. Ce se întîmplă atunci cînd citești în concediu? Poți spune: „Am fost la Barcelona și am citit“? Te cam faci de rîs, asta ar însemna că ai ignorat legile de aur ale turismului industrial conform cărora trebuie să colinzi isteric și să „vizitezi“. De fapt, se dă o bătălie între dorința „de a trăi toate viețile“, cum spunea Flaubert, și dorința de a-ți trăi propria viață. Fiecare carte citită e o renunțare orgolioasă la țelul mititel de a-ți trăi mica ta viață. Gîndurile acestea sînt scrise de Pierre Bourdieu în unul dintre puținele sale texte confesive, *Schiță pentru o autoanaliză* (Editura Art). El își explică astfel și puseul

fundamental care l-a îndreptat către sociologie și studiu de teren. „Sînt convins, scrie Bourdieu, că lecturile din timpul interminabilelor mele vacanțe de vară îmi stimulasera pofta de a pătrunde în medii sociale necunoscute, apetență resimțită mai puțin, poate, de cei pe care viața i-a închis într-o lume socială mai mult sau mai puțin perfect omogenă.“

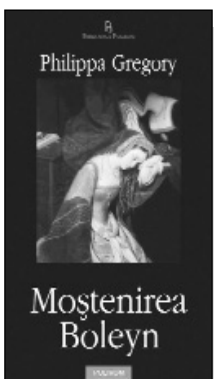
Ei bine, eu am citit această cărțuie intensă la o terasă din Satu Mare unde am nimerit într-o zi din vara asta. Era un loc de băut cafea și „fresh de portocale“ considerat fișos, în care se adunau băieți cu părul foarte atent tuns și pomădat și fete care făcuseră din tocuri și pantaloni scurți de tip sport adevărate ținute de seară-dimineață. Lor li se adăugau zeci de familii care se plimbau de colo colo, bănuiesc că ieșeau de la slujbă (era duminică pe la 12) și făceau promenada de familie. Culmea e că am sorbit lumea din jur, oarecum nouă, dar și experiențele austere ale sociologului fără să simt că sar de la una la alta. Pe de o parte, Bourdieu scria probabil cel mai nesolicitant text al său, exact o mărturie de duminică, de cealaltă parte, îmi era alimentată constant, în mici pauze de țigară, dorința de a consuma „toate viețile“, nu doar pe a mea sau pe a francezului megaorgolios.

Sub o umbrelă în Vamă

Alt loc important de lectură din vara asta a fost sezlongul de sub o umbrelă

SEMNAL

Philippa Gregory, *Moștenirea Boleyn*, traducere din limba engleză de Anaconda Mindrila-Sonetto, colecția „Biblioteca Polirom“, Editura Polirom, 512 pagini, 34.95 lei

Philippa Gregory este autoarea romanului *Surorile Boleyn*, ecranizat de studiourile Miramax, într-o producție ce îi are drept protagoniști pe Scarlett Johansson, Natalie Portman și Eric Bana. Înscriindu-se în ciclul romanelor care au drept subiect epoca dinastiei Tudor, *Moștenirea Boleyn* (2006) evocă admirabil atmosfera de teroare și nesiguranță ce domnește la curtea Angliei în ultimii ani de cîrmuire ai regelui Henric al VIII-lea, văzută din perspectiva a trei femei extrem de diferite, ale căror destine sînt legate între ele prin moștenirea cumplită lăsată în urmă de Anne Boleyn: regina Anne de Cleves, Katherine Howard, domnișoara ei de companie și apoi succesoarea ei la tronul Angliei, și Jane Boleyn, femeia care și-a trimis soțul și cumnata la eșafod prin mărturia ei mincinoasă și care devine unealta distrugerii acestor două regine efemere. Philippa Gregory încearcă să restabilească adevărul istoric și să ofere cititorului un portret cît mai apropiat de realitate al acestor trei femei nedreptățite vreme îndelungată de sursele istorice.

Aldous Huxley, *Orb prin Gaza*, traducere din limba engleză și note de Irina Eliade, colecția „Biblioteca Polirom. Clasicii modernității“, Editura Polirom, 587 de pagini, 36.95 lei

Un roman de idei incitant și caustic, *Orb prin Gaza* (1936) surprinde într-o manieră lucidă criza spirituală a societății londoneze dintre cele două războaie mondiale. Presărat cu numeroase detalii autobiografice, romanul urmărește evenimentele semnificative din viața lui Anthony Beavis, un intelectual din clasa de mijloc măcinat de sentimentul inutilității proprii existențe, și a cercului său restrîns de prieteni, punînd în lumină cauzele și urmările printr-un joc magistral al perspectivelor narative. Alternînd în permanență planurile temporale, narațiunea acoperă o perioadă de mai bine de treizeci de ani – moartea timpurie a mamei lui Anthony, sinuciderea prietenului, relațiile amoroase cu Mary Amberley și apoi cu fiica ei, Helen, participarea la revoluția din Mexic împreună cu Mark Staitheș –, descriind eforturile protagonistului de a ieși din starea sa de inerție și de a da un sens propriei existențe. Tehnica narativă a contrapunctului conferă prozei lui Huxley o uimitoare muzicalitate și originalitate.

de paie din Vama Veche. Am stat o zi întreagă să citesc *Scrisori de la Londra* (Julian Barnes, Editura Nemira) și tipul m-a încremenit cu fața în sus (umbrela cu pricina avea mici breșe, așa că m-a ars soarele, deci și „încremenirea” a fost desăvârșită) – am găsit acolo cele mai tari povești jurnalistice (în sensul cel mai nepeiorativ al cuvîntului, știu că e greu de înțeles!). Barnes scrie cu același entuziasm și, mai ales, cu aceeași mare răbdare, și despre o fraudă a unei firme de asigurări întinsă de-a lungul cîtorva zeci de ani, dar și despre un meci de șah istoric sau despre complicata piață a grădinilor de tip labirint, întinsă din UK pînă în Japonia. Englezul amintește practic ce ar trebui să facă jurnaliștii și/sau scriitorii – să-și descopere bucuria de a scrie și de a transcrie viața imediată. Deși sînt la poli opuși, Barnes mi-a indus, sub o umbrelă în Vamă, cam ce reușea să-mi injecteze Bourdieu la aproximativ 1.000 de kilometri distanță pe diagonală: dorința de a evita evadarea prin literaturi convenționale. Curiozitatea pentru imediat exprimată cu maximum de îndemînare și IQ, acesta este Barnes. O spun cu mîna pe inimă – am citit și *Tour de France* (tot la Nemira, o colecție de eseuri despre Franța și muzica, și sporturile, și filmele, și cărțile ei) în pat, acasă, deci într-un loc complet familiar și am avut același feeling de teleportare departe de fițele păguboase ale artistului de secol XX.

Pe tot teritoriul României

A treia lectură altundeva decît în locurile securizante a fost *Anul morții lui Ricardo Reis* (Saramago, Editura Polirom). E un roman pe care l-am tot plimbat și pe care l-am abandonat toată vara pentru altceva, inclusiv pentru cele două cărți amintite mai sus. Dar nu din neplăcere, ci dintr-o chimie stranie pe care o ai uneori cu un scriitor mare: simți că poți reîncape cartea aceea exact de unde ai

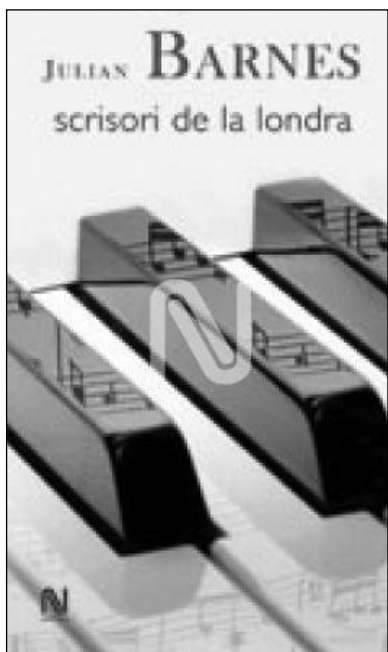
lăsat-o, fără să pierzi nimic. E o carte care ignoră complet timpul (timpul exterior copertilor – altfel, între coperti, e foarte marcată de timpurile portugheze salazariene), dar care pune mare preț pe loc. Am cărat-o peste tot în vara asta. Nu e neapărat o excepție, mașina mea e tot timpul dotată cu lecturi aflate în diverse stadii de coacere. Dar Ricardo Reis își cerea cîteodată drepturile, parea că bate în portbagaj. Și atunci îl luam și-i mai citeam o sută de pagini din poveste.

Reis a fost la munte, la mare, la ai mei, la ai soției mele, în parcul Carol. M-a tulburat felul în care evadează atmosfera cărții în afară. Este acolo personajul Pessoa, decedat cu puțin timp înainte să vină tocmai din Brazilia personajul nostru, medicul și poetul Ricardo Reis. Reis este heteronimul lui Pessoa, unul dintre autorii inventați de poetul portughez, chestiune cu totul secundară în roman. Alceva e însă extraordinar: în timp ce Reis își vede de viață în roman, Pessoa apare din lumea de dincolo și-i

explică fostului său amic că, exact așa cum stai nouă luni în pîntecul mamei ca să te naști, mai ai de stat nouă luni pe pămînt ca să mori de-a binelea, scuzați-mi barbaria. În timp ce Reis își duce viața ternă (inventată la patru mîini de Pessoa și, peste timp, de Saramago), Pessoa cel mort apare și are cîte o mică ceartă sau o ședință de confesiune cu „prietenu” său. Se întîmplă în Lisabona. Mie mi s-a întîmplat pe tot teritoriul României să fiu agasat sau încîntat de fantoma lui Pessoa, pe nume Ricardo.

În București

Locul în care citești cartea se poate dovedi mai important decît se crede de obicei în critica tradițională. Radu Petrescu își purta tot timpul Rimbaud-ul în buzunar, în lungile plimbări prin București (își nota traseul cu o grijă maniacală în jurnal). Tot în București văd oameni care citesc în timp ce merg pe stradă, în timp ce merg cu metroul, în timp ce mîncă. Se confirmă pe deoparte puterea de teleportare a lecturii. De cealaltă parte, există o forță a locurilor asupra lecturilor. Am citit cele mai multe cărți într-un oraș agitat. Sînt sigur că așa fi arătat cu totul altfel dacă așa fi citit aceleași cărți în alt loc decît Bucureștiul. Nu știu cît contează hermeneutic, dar e important să știu că, dacă scutur acum bine scrisorile de la Londra ale lui Barnes, sigur vor cădea pe tastatură niște firicele de nisip.

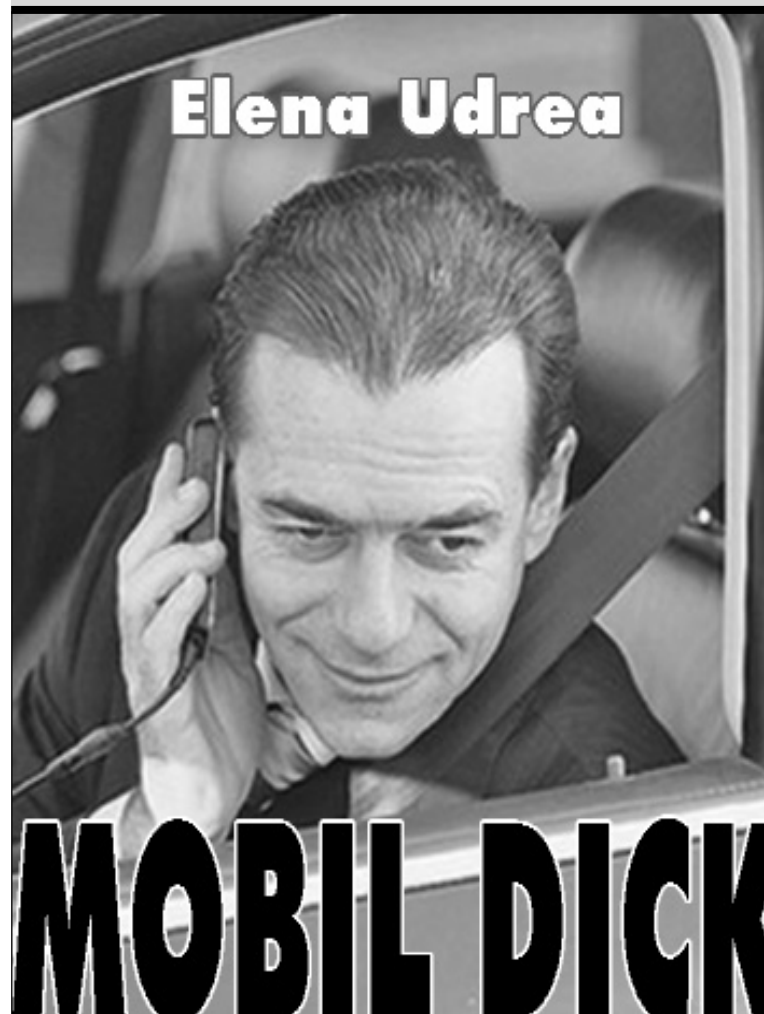

Pierre Bourdieu, *Schită pentru o autoanaliză*, traducere din limba franceză de Bogdan Ghiu, Editura Art

Julian Barnes, *Scrisori de la Londra*, traducere de Traian Bratu, colecția „Babel”, Editura Nemira, 2006

Jose Saramago, *Anul morții lui Ricardo Reis*, traducere, prefață și note de Mioara Caragea, colecția „Biblioteca Polirom. Seria de autor «Jose Saramago»”, Editura Polirom, 2009

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE AUDE LA

Radio Iași
Acasă în toată Moldova!

în fiecare vineri,
de la 20.00
cu Anca Baraboi și
George Onofrei

Profesorul Chevorchian (I)

La începutul verii care acum se sfîrșește, un vechi prieten mi-a dat o veste tristă: a murit profesorul nostru Chevorchian.

Instantaneu, prin fața ochilor mi-au trecut cei patru ani de liceu (la fostul M.F. 3, actualul „Al.I. Cuza”), în care am avut șansa de a întîlni cîțiva profesori de elită. Între ei, Anton Chevorchian strălucia.

Mi-l amintesc la prima oră a întîlnirii noastre, cu un rol esențial în formarea mea. Eram un puști care nu făcuse cincisprezece ani, alături de alți băieți cu mustața abia mijită și de fete spre care trăgeam ochede timide (ce vreți, era în 1988, înainte de căderea

comunismului și de eliberarea moravurilor); și așteptam să înceapă ora de română. Eu cu mai mult interes, majoritatea colegilor cu mai puțin, dat fiind că liceul era de real și ei veniseră să facă performanță în științele exacte.

Pe ușă a intrat un bărbat înalt, cu părul aproape alb, cu un nas corioat și cu niște sprîncene stufoase. S-a prezentat, după care și-a luat scaunul de la catedră, l-a apropiat de primul rînd de bănci, s-a așezat și a început să ne vorbească.

Din acel moment a început totul. Am fost atît de uimit de lucrurile pe care ni le spunea și de felul în care

le articula, încît subiectul lecției mi-a dispărut complet din memorie. A rămas, intensă, lecția în sine. Profesorul Chevorchian n-a deschis – nici atunci, nici mai tîrziu – manualul. Pur și simplu, nu se folosea de el, după cum nu utiliza nici un fel de material auxiliar. Nu avea foi tipărite sau xeroxuri. Nu avea fișe. Nu avea nimic la îndemînă, fiindcă avea totul în cap. Discursul lui a demarat extrem de natural, de parcă i-ar fi cunoscut pe boboci de ani buni și ar fi reluat o discuție veche. „Monologul” era dens, perfect asamblat, cu deschideri și paranteze seducătoare,

fără pic de formalism didactic și, în același timp, fără o notă de prozaism.

Era formidabil. Profesorul acesta ne vorbea despre lucruri înalte fără să fie emfatic și ne livra literatura punîndu-ne pe noi, elevii săi, în interiorul cărților și problemelor majore. Mai tîrziu am realizat că lecțiile lui aveau un filon existențialist, adecvat vîrstei noastre. Aveam cîteva mari întrebări, puse și repuse cu naivitatea celor cincisprezece ani neîmpliniți, la care el răspundea în chipul cel mai firesc, pornind de pildă de la *Ciocoii vechi și noi* al lui Filimon pentru a ajunge la scena din *Război și pace* în care Andrei Bolkonski conțiplă cerul înstelat. Ne făcea diferența între a avea și a fi, și noi toți, cu mimetismul adolescentin, eram fericiți să

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

nu avem nimic, și în schimb să fim: profunzi, inteligenți, sensibili, generoși...

Era o inadecvare stranie cu anii ceaușști, ultimii, în care trăiam. Cu prietenul meu Sorin Bangu (care a făcut după Revoluție două facultăți, pentru a se stabili apoi în Canada) plecam de la liceu spre casele noastre, trecînd pe lîngă o sinistru betonieră ce umpluse cartierul cu un praf alb. Și prin acel decor socialist-sele-nar, noi, sub imperiul cuvintelor lui Chevo, dezbăteam problematica împlinirii omu-

lui. Drumul era lung, autobuzul nu venea, în unele seri se oprea curentul sau era atît de frig încît preferam să mergem pe jos. Ei, și? Citeam amîndoi pe rupte aceleași cărți și le discutam cu febrilitate.

Eu nu dădeam doi bani pe chimie, iar matematica și fizica mi se păreau, față de școală, complet schimbate. Rapid, literatura a măturat tot și s-a instalat într-o minte deschisă la fix și la marea artă de profesorul Chevorchian.

DIABLOGURI

Veronica D. Niculescu & Emil BRUMARU

Fragment animalier (2)

Veronica D. Niculescu: Cei care au ceva cu cîinii nu s-au uitat prea bine la oamenii din jur.

Despre cățeloiul meu mare, alb și blînd, scriam în ianuarie – mă însoțise, ștampilîndu-mă cînd și cînd cu botul umed pe dosul genunchiului, din Parcul Sub Arini pînă în centru. Acum anunț cu bucurie că Păstîrnac și-a luat buletin de Piața Mare, unde viețuiește fericit și te privește dîndu-și ochii peste cap dacă îl întrebi de sănătate.

Emil Brumar: În Iași, cînd e cald, vreo 5-6 cățeloi se întind lîngă un chioșc de ziare, în centru, cu burta la soare, mai să-i calci dacă nu ești atent. Nu se clintesc nici dacă pășești peste ei, ci doar se uită adormiți, peste cap, la tine, ca la un prostan ce le tulbură viața de lene și blănoșenie...

V.D.N.: Ani de zile m-am consolată cu Dumitru-Cățeloiu'. Locuia pe bulevard, în fața unui mic magazin, stătea picior peste picior, mereu așteptînd. Și te vedea de la distanță, îți ieșea în cale, se întindea scîrțîind, apoi te lăsa să intri și te aștepta să plătești la casă cîrnații, uitîndu-se cu limba scoasă de-un cot. Ți-i hăpăia imediat, apoi îți lua în brațe piciorul, să nu pleci, să mai stai, îți lingea bocancul. Și plecai, iar el venea după tine încet, șchiopătat.

E.B.: Cînd eram la Belcești, prin clasa a doua sau a treia, în halta în care locuiam s-a oprit o drezină, dintr-însa a coborît o fetiță drăgălașă cu cățel mic în brațe și mi l-a făcut cadou. Așa a apărut Miki! Stam la etajul hălții. De pe scări, Miki sărea pe o masă așezată sub ele și cu mare conștiinciozitate lingea smîntîna de pe toate oalele puse la prîns! A fost bătut zdravăn. Luat la Iași, cînd ne-am mutat pe strada Socola, Miki a avut un sfîrșit tragic. Într-zi l-au luat hingherii și nu l-am mai văzut niciodată.

V.D.N.: N-am avut niciodată cîinele meu. Poate de-aceea ajunsese să fur timbre! Bietul Miki, și bătut și prins de hingheri... Dar am avut totuși, cumva, un cîine. Heidi, o cățelușă miștoasă, în redacția din Pitești – se strecura sub biroul meu și-al redactorului-șef și adormea la ședințe, ferită de o perdeluță verde. Uneori, în plină dezbateră a subiectelor, ne trăda prin sforăit... Căci n-o îndrăgeau toți,

era într-un fel de ilegalitate permanentă.

E.B.: Nu toți cîinii sînt numai miere... Eram pe la începutul anilor de stat în Dolhasca. M-a chemat un sătean, într-o seară, să merg pînă acasă la el, să îi vad soția bolnavă. M-am dus, ce aveam să fac? Nu se putea refuza așa ceva. Nu mi-era teamă de cîini. Numai că zdravănelul cîine al omului ce mă chemase m-a mușcat, prin pantalon, de pulpă. Și iată că a trebuit să fac injecțiile acelea foarte dureroase, antirabice, în burtă, la Fălticeni! Nu am scris nici un poem despre asta, netrebnicul de mine!

V.D.N.: Și pe mine m-a înhățat motanul într-o dimineață; dormeam, nu-l supărasem cu nimic, ferfeniță mi-a făcut mîna, nu-l mai puteam descleșta, parcă înnebunise. Dar am scris numai de seninul din ochii lui. Haț și Păstîrhaț!

E.B.: Ieri, în fața unui magazin cu încălțăminte de damă, un cățeloi negru, cu o clapă galbenă aplicată la o ureche (probabil un iPod special la care asculta muzică clasică), tot căuta să intre ca să ia niște cizmoance pentru cățeloica lui... Nu îndrăznea sau, pur și simplu, nu avea bani!

V.D.N.: Țștia cu iPod, și mai ales ascultătorii de Brahms, n-au bani de cizme. Investesc în cultură! Rideam uneori de motanul meu, că n-are bani să-și ia el singur ce vrea, fiindcă n-are buzunare. Și promiteam să-i cos eu buzunare la joc.

E.B.: Da, lui Scămoșilă mă gîndeam să-i fac un fel de trăsîtuță verde, din catifea, în care să își pună mîncarea cînd pleca în esacape păguboase – în Dolhasca nu avea nici o pisică siameză! Trăsîtuța i-ar fi fost atîrnată după gît...

V.D.N.: O, al meu chiar avea vestă tricotată, cu pătrățele. Crescuse și-i rămăsese mică, părea că umblă-n fundul gol!

E.B.: Chestia e că: Cine umblă-n fundul gol/ Este-nchis într-un subsol!

V.D.N.: Însă: Cine umblă-n poponeață/ Stă pe raftul cu dulceață.

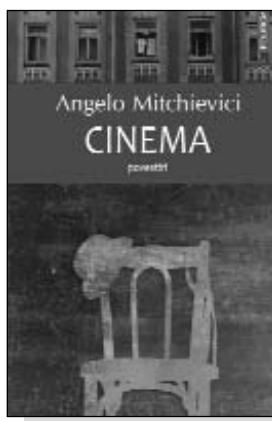
E.B.: Dar: Cine are două fese/ Stă pe raftul cu prînșese!

Toate jocurile, jocul

Alana, Osiris, Glenda, Marilina, Annie, Silvana, Yves, Diana, Noemi, Laura, Aida, Irene, Victoria, Mimosa, Flora, Matilde, Perla, Graciela, Alcira, Paola, Franca, Lily, Niagara, Dilia, Janet, femeii și pisici în același timp, „cunoscîndu-se din planuri care îmi scapă, pe care mîngîierile mele nu reușesc să le atingă”, fete coborînd pe potecă în toiul nopții, legănuindu-se în balansoare, cu țigări și băuturi, dormind în parfumuri, copleșite de vise, și trezite apoi de „răpăiala înfiorătoare” de pe acoperișuri, de „dragostea lancinantă a pisicilor”, dormind în paturi cu așternuturi cu flori galbene, făcînd cafea sau spălînd farfurii, făpturi de zi și de noapte, intrînd noaptea împreună în mare sau alergînd goale prin grădină.

Bogdan Romaniuc

Primul text din volumul *Cît de mult o iubim pe Glenda*, penultima carte de povestiri a lui Julio Cortázar, descrie o veche asociere, aceea dintre femeii și pisici, căreia literatura nu încetează să-i aducă noi exemple: „Am văzut că pisica – scrie autorul *Sotronului* – era aidoma lui Osiris și că privea în depărtare ceva ce zidul cu fereastră nu ne lăsa să vedem... era tot pe partea împărțită, privind dincolo de fereastră, unde nimeni nu putea să vadă ceea ce vedeau ele, ceea ce numai Alana și Osiris vedeau întotdeauna, cînd mă priveau drept în față”. Cele zece povestiri din *Cît de mult o iubim pe Glenda* pot fi numite, la fel ca și cele ale lui Cervantes, „povestiri alese”. Ele sînt într-adevăr povestiri exemplare, definitorii pentru literatura lui Cortázar (Fernando Iwasaki, în prefața cărții, face deosebirea între literatura lui Cortázar și literatura lui Cortázar), căci reunesc toate temele mari ale scriitorului, intersectîndu-se cu celelalte povestiri din cărțile sale anterioare, care stau de asemenea sub semnul jocului și al hazardului, căci „atîtea lucruri încep și poate se încheie ca un joc” (începutul povestirii *Graffiti*).

De la iubire la crimă e doar un pas, iar pasiunea violentă poate duce adesea la un final neașteptat. Scene pline de senzualitate și de iubire corporalistă (termenul îi aparține lui Ortega y Gasset) se împletesc în acest volum de povestiri de numai două sute de pagini, pentru a oferi cititorului imaginea unui Julio Cortázar puțin diferit de cel din *Sotron*, chiar dacă jocul ocupă același rol important și în *Cît de mult o iubim pe Glenda*. În povestirea care dă și titlul volumului, un grup de fani ai actriței Glenda Garson se hotărăsc, din prea multă iubire (nu admirație), să o ucidă. Finalul povestirii poartă bineînțeles marca Cortázar: „O iubeam atît de mult pe Glenda încît aveam să-i oferim o ultimă perfecțiune inviolabilă. La înălțimea de neatins unde o așezaserăm ca să o proslăvim, aveam să o scutim de cădere, credincioșii ei fani vor putea să îi ofere prinosul lor neștirbit: de pe o cruce nu coboară nimeni viu”, iar acest „de pe o cruce nu coboară nimeni viu” se aude ca un ecou în toată cartea.

Un joc cu iubirea și răzbunarea

Cea de-a cincea povestire, *Tăieturi din ziare*, se încheie tot cu o crimă, de

data asta una sadică, asemănată chiar de către narator cu o scenă din Jack London în care un bărbat e torturat, pînă la moarte, de femeile dintr-un trib. Astfel de scene apar adesea în povestirile lui Cortázar, alături de scene erotice violente descrise în detaliu. Este și cazul povestirii *Tangoul de la întoarcere*: „A țipat, dar în gura lui Simon care știa clipa, care îi ținea limba între dinți și își îngropa degetele în părul ei, a țipat, apoi a plîns sub mîinile lui Simon care îi acopereau chipul mîngîindu-l, s-a înmuia cu un ultim tînguț ce se prefăcea într-un gîfîit și într-un plîns dulce și tăcut, într-un dragul meu, dragul meu, împăcarea blîndă a trupurilor contopite, răsuflarea caldă a nopții...”, pentru ca mai tîrziu „trupurile goale devenite o singură masă ce se prăbușea încet pe palier, ce aluneca pe trepte, se rostogolea pe scări în jos fără să se desprindă, într-o înălțuire impene-trabilă, oprindu-se neclintită pe covorul din salon, cuțitul în pieptul lui Simon cu fața în sus”.

Cît de mult o iubim pe Glenda poate fi citit și ca un joc, un joc cu femeii și pisici, un joc cu iubirea și răzbunarea, un joc cu fantasticul și miraculosul, prezent de altfel în viața noastră de zi cu zi.

Julio Cortázar, *Cît de mult o iubim pe Glenda*, traducere din limba spaniolă de Lavinia Similariu, colecția „Biblioteca Polirom. Proză XX”, Editura Polirom, 2009, 22.95 lei

SEMNAL

Angelo Mitchievici, *Cinema*, prefață de Paul Cernat, colecția „Ego. Proză”, Editura Polirom, 368 de pagini, 29.50 lei

Angelo Mitchievici este coautor al volumului *O lume dispărută. Patru istorii personale urmate de dialog cu H.-R. Patapievic*, apărut în colecția „Ego-grafii” de la Polirom.

Un bătrîn singur care-și găsește alinarea în întunericul sălii de cinema, urmărind la nesfîrșit filmele lui James Dean, doi îndrăgostiți care joacă un joc straniu într-o cadă veche și își spun povești, o avalanșă de scrisori misterioase de iubire care schimbă chimia unui cuplu, o mașină de amintiri inventată de un frizer cu nume grecesc și apucături de filosof. Povestirile lui Angelo Mitchievici sînt stranii, făcute din materia din care se țes visele sau mai degrabă filmele vechi, cu acea atmosferă nostalgică și cețoasă. Personajele lui evoluează într-un climat ce amintește în același timp de Scott Fitzgerald și de Bucureștii vechi, în niște secvențe niciodată încheiate sau conturate definitiv, oscilînd între realitate și amintire sau lumea de celuloid la care fac referire, de altfel, cu obstinție. O proză estetică și estetizantă, un rafinement al frazei care confirmă prezența unui scriitor talentat.

Cu Luiza Borac despre vraja lui Chopin

Studiile op. 10 și 25 ale lui Chopin cîntate cu „subtilitate a tușeului și frazării”, așa sintetiza în cîteva cuvinte un critic muzical al cotidianului londonez „Times”, reușita noului disc al pianistei Luiza Borac, lansat vara aceasta de casa britanică *Avie*. În mulțimea discurilor care apar, o recomandare de excelență, de genul celei de la „Times”, echivalează aproape cu un premiu muzical. Luiza Borac, prea modesta pianistă stabilită la Hanovra, nu se dezmente și, după reușita discurilor enesciene premiate de revista BBC, își încîntă din nou admiratorii.

Destinul nu este întotdeauna de partea celor buni și m-am întrebat adesea ce îi lipsește pianistei române pentru a fi prezentă mai des, așa cum sînt convinși că ar merita-o, pe marile scene ale lumii și la marile festivaluri pianistice ale verii. Probabil că modestia înăscută de care aminteam joacă un rol.

Am remarcat vara aceasta că la Festivalul muzical Rheinland, o pianistă poloneză, de aceeași vîrstă cu Luiza, Ewa Kupiec, l-a cîntat pe Enescu. George Andrei, melomanul prieten al cărui blog newyorkez (<http://muzica-etc.blogspot.com/>) îl citește mereu cu plăcere și folos, îmi semnala apoi o însemnare de pe site-ul oficial al pianistei poloneze. Sub titlul „Luiza, îți mulțumesc!”, Ewa Kupiec scria: „M-am îndrăgostit de această piesă (enesciană) după ce am ascultat înregistrarea frumoasă a Luizei Borac. Am început să caut o partitură și, spre surprinderea mea, a fost aproape imposibil să obțin una! Nu credeam că este atât de dificil să obții compozițiile lui G. Enescu. Pare straniu, compozitori rar cîntați sînt și mai rar interpretați în concert din cauza simplului fapt de a nu găsi o partitură ce adesea zace ascunsă în pivnița vreunei biblioteci sau vreunui muzeu. Disperată, am contactat-o chiar pe Luiza care m-a ajutat pe loc să o găsesc. Nu numai o pianistă minunată, dar o la fel de bună colegă”. Mai este nevoie de comentarii?

Comentariile se scriu totuși, ultimul din ele, întru totul elogios, practic o pagină de ziar, fiind publicat în numărul de la 1 august al cotidianului „Stuttgarter Nachrichten”, sub semnătura criticului Jürgen Holwein. Pentru „Suplimentul de cultură” am preferat

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

să o întreb direct pe Luiza Borac ce a inspirat-o pentru a alege programul Chopin al ultimului ei disc. Îi transcriu răspunsul: „Studiile de Chopin sînt o adevărată «piatră de încercare» în repertoriul pianistic; cineva le numea «Himalaya» literaturii pianistice. Pe mine, aceste studii mă urmăresc de o viață, as putea spune... Le-am abordat la vîrsta de 19 ani, pentru debutul meu la Ateneul Român, cînd le-am prezentat într-un concert de succes, alături de studiile de Debussy. Trăind într-un sistem politic închis, m-am aventurat pe acest teren «minat» cu naivitatea și entuziasmul vîrstei, fără să cunosc multe interpretări concertistice și discografice. Ascensiunile pianistilor și maeștrilor, de zeci de ani, îmi erau cu desăvîrșire necunoscute, dar mă fascina această virtuozitate îmbrăcată în melodiile cele mai duioase și desăvîrșite pe care le auzisem pînă atunci”. Fascinația a rămas, îmi spune Luiza, chiar dacă astăzi ascultă cu bucurie înregistrările unor somități ca Alfred Cortot sau Claudio Arrau. Lor le adaugă, dintr-o listă lungă a interpreților lui Chopin, pe Vladimir Ashkenazy și Maurizio Pollini.

„Ani mai tîrziu, am reluat studiile în repertoriul meu, cînd cunoștințele acumulate m-au confruntat cu problema și adevăratele dimensiuni ale acestor lucrări, iar experiența in-

terentă a concertelor m-a apropiat și a jutat să înțeleg în profunzime *Studiile*. Cîndva mi-am dorit să le pot înregistra integral și mă bucur că, în sfîrșit, acest vis s-a realizat. Pentru mine, *Studiile* sînt scurte poeme sau poezii în care *belcanto*-ul melodiilor se îmbină într-un mod magic cu varietatea și impetuoșitatea ritmurilor și modelelor tehnice. Virtuozitatea în aceste *Studii* este deosebit de complexă, dar rămîne doar un mijloc de exprimare, un limbaj de redare a atmosferei și a «poveștii» fiecărui studiu în parte.”

Celor 24 de *Studii* celebre, Luiza Borac le-a adăugat un gram de piper, „lucrări mai puțin cîntate și cunoscute – *Cîntecele poloneze* –, original compuse pentru voce și pian, șase dintre ele transcrise pentru pian solo de Franz Liszt. Cîntecele au la bază poeziile poetilor naționali polonezi Adam Mickiewicz și Ștefan Witwicki. Ca și în descrierile liedurilor de Schubert, Liszt subliniază melodicitatea cîntecelor și adîncește atmosfera de vrajă a fiecărui cîntec, ce amintește de nostalgia și dorul mazarucilor. Inutil de a adăuga altceva, discul nou al Luizei Borac, ultimul care a beneficiat de măiestria unui regretat inginer de sunet britanic, John Barnes, merită și trebuie ascultat...”

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

A fost odată un Om-Bun

Pentru iubitorii rockului românesc, editarea de către „Jurnalul Național” a compilației discografice purtînd numele (pe care îl voi trece sub tăcere, la dorința sa expresă) celui socotit Om-Bun a fost o surpriză. Neplăcută.

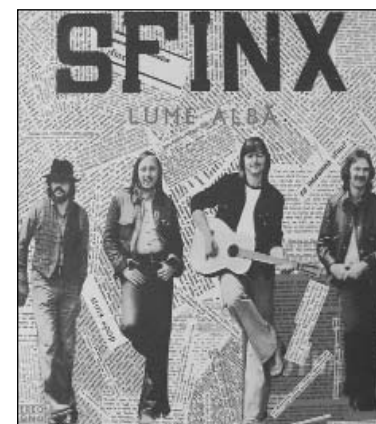
În primul rînd, 13 piese din 17 sînt interpretate de grupul Sfinx și numai 4 de Om-Bun. Parcă mai cinstit era ca discul să fie creditat cu numele trupei, nu cu al fostului chitarist & vocalist. Apoi, coperta pliantului în care a fost distribuit e decupată dintr-una consacrată, cea a LP-ului *Lume albă* (foto), apărut în 1975, semnat de SFINX. O fi din colecția Om-Bunului, dar e prea... tăiată cu foarfecele ca să nu semene a fușăreală. În fine, alăturarea dintre Om-Bun și publicația ce face elogiul produselor comuniste românești e halucinantă pentru cineva atent la repere morale.

Multora le este, poate, indiferent că Om-Bunul dă cu mucii-n fasole în stil curat manelist. Rokerii adevărați vor suporta greu afrontul celui pe care nu l-au uitat vreodată – exhibarea tocmai în acel ziar! Sînt români care suferă pentru amănunte de-astea, români care au pătimit în tăcere, români fără forța de-a înfrunța pe față sistemul, români fără vreun talent care să-i distingă de semeni și să le faciliteze existența în perioada aceea, români care n-au avut curajul să plece în bejenie pentru că nu mai suportau minciuna comunistă, români care găseau un pic de speranță în arta celor frumoși, talentați și norocoși. Pentru românii aceștia, gestul OB-ului de a-și spune ultimul cuvînt, cum zice, în publicația editată de trustul celui care a recunoscut că a slujit patria în calitate de ofițer al Securității, e oribil. E o sfidare ca, din palma unui fost securist, să afirmi că familia ți-era urmărită de Securitate? E, mai degrabă, inconștiență sau înfumurare de geniu „care se naște o dată la un secol”, cum se auto-proclamă. Zice: „Tatăl meu a fost închis la Doftana ca deținut politic, și fusese exact pe partea opusă comunistilor”. Care parte? Fiul cui pozează OB-ul că e? Îi este rușine de ce-a fost părinții săi? Se teme de ceva? Muzicianul declară în ziar că renunță la cetățenia română.

Draptul lui. Nu se înțeleg motivele, nu-i treaba mea să le înțeleg. Ca ascultător și admirator al muzicii sale, regret problemele de identitate cu care se confruntă. Odată l-am ajutat să mute un obiect de mobilier ce-l încurca în toiu unei repetiții la clubul studențesc din Schitu Măgureanu. Ipostaza de fan nu mă împiedică să observ că omul s-a ratat ca artist după ce-a plecat din țară. S-a realizat ca producător, aranjor, compozitor, studio-man etc. E apreciat de-o lume întregă ca tehnician muzical. ARTISTUL e însă doar amintirea a ceea ce-a fost odată. Presupun (dar pesemne exagerez, desigur) că ARTIST se cheamă cel al cărui nume e scris pe coperta I, cu litere mari, eventual și cu fotografie. Numele celui fără nume pomenit aci figurează pe el știe cîte discuri, pe coperta IV, sub numele Artistului titular sau pe undeva, pe la mijlocul unui pomelnic de salahari ai studioului!

Om-Bunul putea să fie... Dar n-a fost să fie, în „buna” tradiție românească! Nu jubilează la constatarea asta nici „dușmanul” personal, Sorin Tudoran, alt chitarist reprofilat în străinătate (www.artasunetelor.ro/Drept_la_REPLICA.html). Mîndria că a produs ori compus muzicile unei trupe de mîna a treia, celebră cîndva printr-un hit ce nu-i aparține OB-ului, e auto-amăgire înduioșătoare. Iar precizarea că a cîntat *alături* de bateristul lui Bob Marley sună ridicol pentru cineva pretins *unicat*...

În istoria rockului românesc Sfinx înseamnă totuși mai mult decît cel care nu știe prea bine *cine* sau *ce* este! Și care dacă tăcea... Sfinx rămînea!

„Suplimentul de cultură” vă oferă în fiecare săptămână clasamente care oglindesc vânzările din lanțul de librării Cărturești.

TOP CARTE

- 1 Jurnal 2003-2009**
Oana Pellea
Editura: Humanitas
- 2 Confesiunile unui cafegiu**
Gheorghe Florescu
Editura: Humanitas
- 3 Atlas de mitocănie urbană**
Editura: Art
- 4 Cu gânduri și imagini**
Liviu Ciulei
Editura: Igloo Media
- 5 Muzeul operelor dispărute**
Simon Houpt
Editura: Vellant

Radio România Muzical prezintă
Un instant. Jorge Luis Borges omagiul Argentinei muzicale
Analia Selis - voce
Răzvan Suma - violoncel
Julio Santillan (Argentina) - chitară
Mihaela Teleoacă - recitator
Muzică: Julio Santillan
Versuri: Jorge Luis Borges
Duminică, 13 septembrie, ora 20:30
Piața Festivalului „George Enescu”
Intrarea este liberă

sc audio în FM (97,6 și 104,8)
pe satelit și live online
muzical.srr.ro

Suplimentul de CULTURĂ
Săptămânal de Cultură
Editura Polirom

EXCLUSIV ONLINE:
Știrile SDC

Zilnic, cele mai proaspete știri din cultură

File din istoria unui război nevăzut

Dragoș Cojocaru

Este uluitor ce luptă înverșunată a dus în-tregul aparat al Securității împotriva acelor ziaristi de la Europa Liberă care se încăpățânau să transmită, pe calea undelor, adevăruri într-o țară aflată sub cizma comunistă. Există o uriașă disproporție între cele două forțe, pe de o parte o armată de torționari de profesie, având la dispoziție tehnică, fonduri și o lipsă totală de scrupule, și, de cealaltă, o mână de oameni a căror unică armă era, oricât de patetic ar putea suna azi, cuvântul.

Și totuși, între cele două forțe s-a purtat, vreme de aproape două decenii, o bătălie crâncenă, pe care excelentul documentar al lui Alexandru Solomon, *Cold Waves/Război pe calea undelor* o aduce la lumină pentru un public care, în 20 de ani de democrație, a început să uite lucruri ce n-ar trebui niciodată uitate.

În anii '80, eram probabil la fel de apolitic ca realizatorul acestui documentar. Mi-am dat seama repede că a asculta rock la Europa Liberă, de pildă, la celebra emisiune „Metronom”, poate deveni o atitudine politică extrem de periculoasă în ochii regimului. Pentru primul realizator al acestei emisiuni, legendarul Cornel Chiriac, a da muzică românilor s-a dovedit

chiar fatal (a fost înjunghiat în noaptea de 4 martie 1975, la Munchen).

Că regimul comunist exagera amenințarea Europei Libere o spune și Alexandru Solomon: „Ceaușescu vedea în REL principalul inamic pe piața externă, în lumea largă, ceea ce e clar că era o fantasmă”. Asta nu l-a împiedicat să mobilizeze un arsenal exagerat împotriva ziaristilor: de la presiuni și dezinformare la colete-capcană, bombe, radiații ucigătoare, ba chiar și serviciile unor teroriști internaționali (cum este Carlos „Șacalul”, și el intervievat în acest documentar).

Cold Waves ne oferă o tranșă de istorie sub forma unui documentar tensionant ce are la fel de multe suspense ca un thriller de la Hollywood. În același timp este și un portret de grup al protagoniștilor acestui război, de ambele părți ale baricadei, personaje care în ultimii 20 de ani au fost, cred eu, insuficient cunoscute.

Un tiran mai luminat pe nume Napoleon Bonaparte era de părere că „patru ziare ostile sînt mai de temut decît o mie de baionete”. Oare cîte mii de baionete reprezenta Europa Liberă pentru securiștii lui Ceaușescu?

Și, aș mai întreba, cîte baionete mai reprezintă azi un ziar sau un post de radio, oricare ar fi ele, pentru oricare dintre conducătorii României?

TOP FILM

- 1 Vicky Cristina Barcelona**
Regia: Woody Allen
Mediapro
- 2 Zabriskie Point**
Regia: M. Antonioni
Pro Video
- 3 Profesioniștii**
Realizator: Eugenia Vodă
TVR Media
- 4 Mic dejun la Tiffany**
Regia: Blake Edwards
Paramount Pictures
- 5 Război pe calea undelor**
Regia: A.Solomon
HI Fi Production

TOP MUZICĂ

- 1 Lhasa**
Lhasa
Warner Music
- 2 Om de lut**
Alexandrina
A&A Records
- 3 Leonard Cohen Live in London (DVD)**
Columbia Records
- 4 Live at the O² Arena**
Katie Melua
Dramatico Entertainment
- 5 Wait For Me**
Moby
EMI

Un dar adus melodiei

„Senzorial, fresh, modern – Roberto Fonseca aduce în mod strălucitor pianul la viață”, spune „The Daily Telegraph” despre tînărul cubanez.

Ionuț Amortoiaie

Unul dintre cei mai buni tineri pianisti proveniți din Cuba, Roberto Fonseca revine, după ce în urmă cu doi ani a lansat apreciatul album *Zamazu*, cu un material discografic pe cît de proaspăt și viu, pe atît de elaborat și armonios: *Akokan*.

Roberto a înregistrat acest album în studioul Egrem din Havana. Acompaniat de acei muzicieni care au lucrat cu el mai bine de 12 ani, a transferat forța și magia unei interpretări live pe un album de studio. Cum noile compoziții sînt inspirate de diverse țări și culturi (Africa, Franța, Bulgaria), Fonseca a invitat doi muzicieni speciali pe care îi admira de multă vreme: Mayra Andrade, care a compus și interpretat versurile pentru *Siete Potencias*, și Raul Midon, interpretul și chitaristul american care a scris *Everyone Deserves A Second Chance*; pentru aceasta piesă, Roberto a făcut orchestrația în timp ce Raul a cîntat la chitară

și vocal. Cu toate acestea, pianul influențat de Abdullah Ibrahim (*Lo que me hace vivir și La flor que no cuide*) sau Ruben Gonzalez (*Cuando Uno Crece*) rămîne protagonistul pe acest disc, creînd un album virtuos, jucăuș și vibrant în același timp.

Roberto Fonseca a abordat într-un mod special instrumentul său, lăsîndu-ne să ne bucurăm de un stil diferit de interpretare, unul îmbogățit de experiențele lui de viață. *Akokan* prezintă cel mai mare nivel de profunzime al lui Roberto, cu piese care conțin cele mai incredibile solouri și cea mai pură atmosferă. „Un extrem de talentat pianist, compozitor și lider de trupă... Un dar adus melodiei care strălucește puternic... Unul dintre noile soiuri de artiști care pot transcede limitele muzicale prin calitate pură”, spune „The Guardian”.

Roberto Fonseca — *Akokan*, Enja Music, 59.9 lei

SDC vă recomandă

Încercați transformers.wordpress.com

CFR Călători face credit luna aceasta pentru a putea plăti salariile angajaților. Inclusiv ale „nașilor”. Cine a descoperit blogul <http://transformers.wordpress.com> ar putea trage concluzia că lista de plăți ar putea intra și Paul Duncă, Zoe Olaru, Ioana Păun, David Schwartz, Constantin Vică, Tania Cucoreanu, Miron Ghiu, Andrei Ioniță, Andra Matzal, Matei Schwartz, Kevin Molin. Ei sînt „transformers”, un grup care a inițiat în luna august un proiect de investigare a diferențelor regionale între clujeni și bucureșteni în trenuri și halte. Au început cu un workshop de 9 zile, apoi și-au cumpărat bilete, au îmbrăcat uniforme. Primele patru drumuri au fost de la Cluj-Napoca la Bistrița, respectiv la Ciucea, pe trenuri personale. Joi, 13 august, s-a desfășurat drumul Cluj-Napoca – București, care a durat 10 ore. De ce nu au stat la casele lor, ne explică Ioana Păun: „În minte am avut foarte multe lucruri, dar ce s-a întîmplat a fost cumva spontan pentru noi. Sîntem unii din Cluj, alții din București, cu toții din România și avem percepții diferite unii față de ceilalți. În Transilvania oamenii mîncă sarmalele cu mai multă smîntînă, în Sud doar în foiță de viță și așa mai departe. Am urcat în trenul personal, unde circulă lume simplă, foarte din Ardeal

sau foarte din Sud, și împreună cu noi s-au jucat și au acceptat provocări. Am vrut să vedem cum percep ei locuitorul regiunii opuse.”

Toate provocările, jocurile, rețetele de „zamá” și accentele din vorbire au fost documentate foto și video de membrii „transformers”. Fragmentele postate pe blog, împreună cu textele, țin loc de multe alte explicații. Constantin Vică: „Am vrut să vedem cum se percep românii în diferitele lor identități regionale. Am plecat de la anumite locuri comune, de la stereotipuri, de la opinii de cele mai multe ori nejustificate pe care le au unii despre ceilalți. Asta nu înseamnă că noi ne-am dus să le ținem ore de pedagogie, ci i-am invitat să-și testeze singuri aceste opinii. Au fost tot felul de jocuri, de la portrete robot pe care să le facă bucureșteanul clujeanului și invers, la jocuri olfactive: luam un călător, îi puneam o banderolă la ochi și îl plimbam prin tren ca să miroase”. În tren se afla și nea Costel, „un tip veritabil”, care credea că cea mai pură limbă română se vorbește în județul Prahova. „Mi-a luat însă câteva minute bune să vorbesc cu un alt domn, «topograful cu papagali», ca să-i explic faptul că știe și el cel puțin zece bucureșteni care nu sînt papagali. Îndoiala era importantă, dar la fel de important a fost și

jocul”, explică tot Constantin Vică. Ioana Păun își amintește că pe tren a fost exersat și accentul maghiar, iar „niște țigani ne-au învățat un cîntec în limba lor. În definitiv, ceea ce ne-a mirat pe noi a fost faptul că oamenii au acceptat să se joace cu noi, au fost deschiși și au fost dispuși împreună cu noi să vadă cît de deosebit sună limba pe care o vorbesc ei față de cea vorbită de noi. Iar blogul nostru va fi, în cele din urmă, o arhivă de accente, o arhivă care să reflecte culoare locală”.

Ce să așteptăm

Teatrul Tineretului din Piatra Neamț pregătește două premiere pentru această toamnă, regizate de Alexandru Dabija și Radu Afrim. Este vorba despre *Cu dragostea nu-i de glumit*, de Alfred de Musset și *Herr Paul* de Tankred Dorst. Teatrul Național Iași promite pentru stagiunea 2009-2010 (care se deschide pe 1 octombrie) programele: „Mari spectacole”, „Societarii Teatrului Național”, „Art Factory”. „Din toamnă, pe scena Naționalului, provocare, magie, poveste”, se precizează pe site-ul instituției. De poveste sînt și lucrările de consolidare și restaurare a clădirii tradiționale a teatrului ieșean, pentru care pe 27 iulie s-a semnat, în sfîrșit, contractul de execuție.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

Consiliere psihologică

— Bună ziua, am o programare la dom' doctor.

— La dom' doctor Surdu?
— Nu, la dom' doctor Macavei.
— La dom' doctor Macavei... ia să vedem... cum vă numiți?
— Aldea. Speranța Aldea. Pentru ora trei.

— Da, da, da, doamna Aldea pentru dom' doctor Macavei, ora trei, observație pentru mamoplastie. E a doua ușă la stînga după toaletă.

— Mulțumesc. Ce știți de dom' doctor Macavei, e bun ca chirurg?

— Da, el și cu dom' doctor Surdu sînt cei mai buni din clinica asta. Mai ales dom' doctor Macavei are niște rezultate extraordinare cu implanturile mamare.

— Am înțeles, deci nu am de ce mă teme. De fapt is doar țîțe, doar nu mă operez pe creier, doamne iartă-mă.

— Eeei, ziceți dumneavoastră, dar și astea contează. Că dacă nu le nimerești sau se sparge implantul sau doamne ferește, te nenorocеști pe viață. Am o cunoștință care nu m-a ascultat. I-am zis hai, fato, la dom' doctor Surdu sau la dom' doctor Macavei, că au scule și mîna bună, îți fac niște bidonașe de o să te fugărească bărbatu-tu prin casă. Ea nu, că se duce la Cluj la un doctor neamț. Știi ce a făcut proasta? S-a cherchelit a treia zi de la externare, i-au venit poftele lui bărbatu-su și cînd s-a apăsat odată pe ea, i-a plesnit operația la stîngul. A venit la urgențe cu implantul în mîna. Și de la urgențe i-au zis de ce nu te-ai dus, femeie, la dom' doctor Macavei sau la

dom' doctor Surdu, că îți dădeau și garanție postoperatorie. Au cusut-o ăia ca la urgențe, zici că a mușcat-o calul de țîță. Și bărbatu-su a fugit cu una de la asigurări.

— Ei, spune...
— Dacă vă zic...
— Oricum, eu nici nu mă gîndesc să-l las pe soțul meu să mă atingă pînă nu mă vindec complet. Mă gîndesc să nu se deplaseze sau chiar mai rău.

— Nu, stați fără nici o grijă, că dom' doctor Macavei face implantul pe la mamelon și nu are cum să se întîmple nimic. Doar dacă vă mușcă de acolo. Am mai avut un caz cu o colegă de-a lui fiică-mea, tot așa. Operație la dom' doctor Surdu, după care nu se lăsa atinsă.

— Ei, doamne, că doar nu erau pătrate.

— Da, și cunoștințele îi mai ziceau că nu-i bine, că bărbatul e bărbat, nu trebuie neglijat, dar cine să asculte? Toată ziua se admira în oglindă, de parcă erau de aur.

— Și soțul ei?
— E cu fiică-mea. Eu i-am zis „nu mă bag, dar ia-i-l, mamă, dacă e băiat bun”. Că și ea era singură, douășopt de ani. De asta vă zic, că trebuie să aveți grijă cînd faceți acest pas, pentru ce îl faceți și pentru cine.

— Aveți dreptate, chiar nu m-am gîndit cîte aspecte poate avea o asemenea treabă. Chiar vă mulțumesc pentru sfaturi.

— Nici o problemă, de asta sînt pusă aici, ca să consiliesc paciențele, să fie atente, că altfel rămîn singure pe lume, numai cu țîțele.

Suplimentul DE CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/ 214111

Colegiul editorial: Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjunct: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:
Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil Brumar, Dragoș Cojocar, Emilia Chiscop, Mădălina Cocea, Daniel Cristea-Enache, Radu Pavel Gheo, Florin Lăzărescu, Veronica D. Niculescu, Adrian Olaru, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.
Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michalov.

Arte vizuale: Constantin Vică.
Caricatură: Lucian Amarii (Jup).
Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Actualitate: Robert Bălan, R. Chiruță, Ciprian Nedelcu, Veronica D. Niculescu, Elena Vlădăreanu, Cristina Hermezui.

Publicitate: Oana Asaftei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sărbu, tel. 0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel. 0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărei Agenții Rodipet din țară sau oricărui oficiu poștal. Cititorii din străinătate se pot abona la adresa: export@rodipet.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului » „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Siguranță

Dacă înainte de vacanță Enticlopedia vă propunea să retrăiți în fața paginii de cartea aceeași cutremurare pe care-au simțit-o oamenii în fața primelor tipărituri, noi directive se impun odată cu sfîrșitul vacanței. Niște necunoscuți au inițiat o petiție pentru salvarea naratorului omniscient, un tip de narator neglijat, disprețuit, considerat chiar ca fiind inutil într-o lume ficțională din ce în ce mai ne bună. În perioada în care se lăsaseră în voia textelor lui Beckett, Joyce ori Faulkner, cititorii anonimi de care vorbim începuseră să se simtă din ce în ce mai abandonată de orice fel de ghid literar și, singuri în mijlocul sălbăticiilor textuale, se apucaseră să lipească bucățele de literatură cu bucățele de filosofie, să facă focul la adăpostul vreunui paragraf care le lumina paginile de dinainte, să se bucure, timid totuși, că în sfîrșit li se dă atîta libertate care le umple buzunarele goale. Desigur, aventurile astea în care descoperi în permanență continente noi, și nu numai că le descoperi, dar le și asamblezi și le potrivești cum te pricepi mai bine, ajung să te obosească. Iar oboseala te face să te gîndești cît de important e ca naratorul omniscient să nu dispară de pe harta lecturilor noastre. Păi de ce, întrebați. În primul rînd pentru că într-un roman al cărui narator știe tot, cineva are control asupra situației, cineva știe că, dacă unul din capitole se termină cu: „Chiar în clipa aceea se auzi o bătaie foarte puternică a clopoțelului din antreu. Smucitura ar fi putut să rupă cordonul clopoțelului. Se auzi o vizită ieșită din comun”, atunci celălalt capitol va povesti tocmai această vizită extraordinară. Cineva, naratorul adică, se mai preface din cînd în cînd că nu e la curent cu tot ce li se întîmplă persoanelor („despre aventurile prințului Mișkin la Moscova (...) putem să vă aducem la cunoștință doar puține informații”), dar e doar un truc care să ne adîncească mai mult în acea „willing suspension of disbelief” pe care ne-o cere ficțiunea. În general, cititorul se simte în siguranță într-un roman în care naratorul e omniscient, pentru că e luat de mîna și condus din pagină în pagină, pentru că i se arată rochiile și panglicile, motivele ascunse, încruntările, scrisorile de amor și fotoliile. Într-o astfel de lume, cititorului nu i se poate întîmpla, în principiu, nimic rău (practica ne arată că întrebările care se ascund în spatele rîndurilor din romanele cele mai bune cad însă tot în capul lui). Așa cum nu i se poate întîmpla nimic rău nici celui care se uită la o comedie din anii '40 cu Jimmy Stewart. Mai există încă niște adăposturi în calea furiei care începe de obicei în luna septembrie și ar fi cazul să le adunăm într-o rezervă specială și să nu le lăsăm să dispară.

ISSN 1584-8272

Lumea (gri) după James Gray

Am fost învățați în copilărie (mă rog, unii dintre noi) că din fiecare operă de artă trebuie „să rămînem cu ceva”. Care e, așadar, utilitatea filmului *Lubire la New York/Two Lovers*, consumat într-o dimineață încinsă, pe lîngă faptul că a constituit pretext vizual pentru cele mai bune aripioare de pui din lume (care mă motivează de fiecare dată să străbat tot Bucureștiul pentru Mall-ul Vitan)?

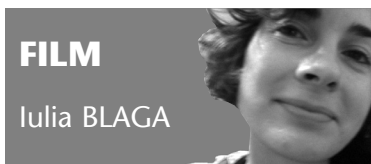
Sincer, nu cred că mă interesează a ceastă problemă mai mult decît ca un „captatio benevolentiae” căznit, ca de după vacanță. Filmul lui James Gray poate să aibă inutilitatea pisicii în viziunea țaranului român (nu apără gospodăria și nu latră, deci e leneș; pentru că nu stă în lanț, nu trebuie hrănită). Un motiv în plus ca să fie văzut.

Filmul aduce puțin cu o mîță, da. Cu o maidaneză de ghenă dintr-un New York modest, să zicem Brooklyn, de unde acest Thomas O'Malley, care e Joaquin Phoenix (Leonard), se ițește cu capacul lăzii de gunoi în cap și o spionează pe blonda Duchess (Gwyneth Paltrow – Michelle), care se ține după o lichea de motan de rasă (Elias Koteas), ce o duce la Operă, dar nu pare dispus să-și lase și nevasta pentru ea.

Two Lovers este o schimbare, cred, bună în filmografia lui James Gray, care în urmă cu doi ani dăduse rateu cu *Noaptea e a noastră/We Own the Night*, o dramă de familie-plus-thriller care nu avea decît o singură secvență într-adevăr memorabilă – o urmărire auto. De astă dată, James Gray a reușit un film mult mai coerent și mai unitar, chiar dacă, din nou, miza nu e prea mare. Dar ce contează? Dacă e să rămînem

FILM

Iulia BLAGA

cu ceva din film, atunci e faptul că avem de-a face cu o lume pe care nu o vedem prea des la cinema.

Two Lovers îți dă senzația unui interior sufocant, modest, desenat în culori la fel de șterse ca și aspirațiile celor care îl populează. Sau cel puțin așa îl vede Leonard, care a avut o tentativă de suicid pentru că l-a lăsat logodnica și care, după ce a stat o vreme la spital, a revenit în casa părinților (mama e Isabella Rossellini!). De fapt, Leonard poate oricînd – tinzi să înțelegi din jocul lui Joaquin Phoenix – să cadă într-un comportament (auto)distructiv, chiar dacă devine aproape vizibilă lupta lui de a rămîne în granițele normalității. Aflat la a treia colaborare cu James Gray, Joaquin Phoenix face, după părerea mea, cel mai bun rol din cele trei, poate pentru că spațiul lui de manevră e acum mult mai mare, între „nebulie” și normalitate fiind un cîmp de luptă de proporții infinite. Poate și conștiința de sine a actorului a crescut între timp.

Lubire la New York/Two Lovers. Regia: James Gray. Cu: Joaquin Phoenix, Gwyneth Paltrow, Vinessa Shaw, Isabella Rossellini

Deși folosește vedete, știe să le atenuze strălucirea

Cert e că mediul și personajele sînt credibile, iar James Gray pare să nu aibă probleme în recrearea societății evreiești din New York. Nu cea pe care o știm din filmele lui Woody Allen, cu intelectuali vag bovarici, ci cea din Brooklyn, cu proprietari de spălătorii care duc o viață mult prea puțin *glamour* și care nu țintesc mai departe de cartierul lor și de tihna familiei. „Modesta” dilemă a eroului se pune între două femei: o tînără împodobită cu toate calitățile, mai ales aceea că e fiica unui posibil partener de afaceri al tatălui, și o vecină misterioasă și labilă, cu atît mai dezirabilă cu cît suferă pentru un bărbat însurat. Meritul lui Gray este că, deși folosește vedete, știe să le atenuze strălucirea. Gwyneth Paltrow nu are nimic dintr-un star, e o biată fată nici mai frumoasă, nici mai urîtă decît altele. Gray (poate ajutat și de nume...) nu merge pe extreme. Lumea lui e modestă, e gri (*grey*), e un pic tristă (în Manhattan se ajunge la ocazii), e un pic prăfuită și demodată. Părinții lui Leonard (tatăl, care s-a mutat din Israel, e interpretat de cunoscutul actor israelian

Moni Moshonov) sînt un pic de modă veche, dar își iubesc băiatul și nu i-ar vîri pe ascuns prafuri în ceai. Fata cu care vor să-l însoare nu e nici hîdă, nici ruptă din soare, iar faptul că e interesată sincer de Leonard nu face din ea nici victimă (nu sîntem în Tennessee Williams), nici vreo scorie. Grija lui Gray de a păstra o zonă de normalitate neîngrădită – nu există mișcări bruște în acest film care pare făcut de un european – îi permite la final o lovitură de grație, una care contrazice prejudecățile relațiilor adultere și care ți-ar aminti vag de pilda despre lucrurile rele care se petrec cu un scop bun, dacă nu ți-ai da de înțeles și că această zonă de gri conține și multe compromisuri, inclusiv afective.

Two Lovers păstrează parcă asumat un „low profile”. Acest lucru e, pînă la urmă, un avantaj. Dacă nu te plictisește cum o făcea *We Own the Night* e în primul rînd pentru că nu sună fals. Nu e un film de Oscar, nu e un film de premiat la Cannes, dar e un film de la care nu pleci și care poate dezvălui, într-o țesătură care aduce cu cînepa, substraturi neașteptate. James Gray are suflul de rus. (Da, am verificat acum: bunicii lui erau emigranți ruși.)

Observațiile unui sălbatic

După concediul „Suplementului de cultură”, dar mai ales după al meu, am ieșit din Deltă, am urcat și am coborît din cei mai înalți munți ai patriei cumva sălbătic, o țîră nedumerit de unde să-mi reîncep vechile deprinderi. Între timp, am trăit aventuri cît pentru vreo jumătate de carte, dar realizez că frazele nu mi se leagă, că nu se încheagă nici o poveste coerentă. Pe scurt, cred că am uitat să scriu. Îmi dau silința totuși să spun primitiv, cu liniuță,

cîteva lucruri care-mi vin haotic în cap:

– Tare bine e să nu ai alt *deadline* decît în momentul în care ți se termină momeala pentru pești, să nu ai alt *target* decît vîrfurile unui munte!

– În Deltă, la Sfîntu Gheorghe, nu mai sînt țînțării de-altădată! Eu unul aproape nici nu i-am simțit (fie mi s-a tîbăcit mie pielea, fie aceștia s-au plictisit ori s-au speriat de prea mulți turiști și s-au retras în liniștea stufului).

– Nici Festivalul de Film Anonimul nu mai e ce-a fost altădată. În schimb, pe cît au scăzut cantitatea și calitatea ofertei de filme, pe atît a crescut publicul cînefil.

– Cea mai frumoasă Românie e accesibilă doar cu barca ori cu rucsacul în spate.

– La munte, chiar și la peste 2.500 de metri, există o invazie de viespi.

– În România trăiesc bivoli! Nu unu-doi, rătăciți prin vreo grădină zoologică, ci cu sutele. Am întîlnit eu vreo cîteva cirezi prin satele de lîngă Făgărași – arătînd leit celor văzuți de mine, pe Discovery, prin savană –, întorcîndu-se tacticos acasă, ca vacile.

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

Cînd am dat cu ochii de ei, am căutat îngrijorat în jur să văd de după ce gard îi pîndește o ceată de lei.

– Pe crestele de munte, practic nu ai cum să te aperi de cîinii ciobănești. Dacă nu e stăpînul lor prin preajmă ca să urle la ei, ai aceleași șanse să te aperi cu bățul ca și în fața ursului.

– Mi-au mai rămas de cocoțat puține dintre vîrfurile de peste 2.500 de metri din România.

– Celebrele noastre orașe frumoase, Sibiul și

Sighișoara, mi s-au părut destul de oarecare, cum poți întîlni cu sutele prin Europa occidentală.

– Acolo unde România devine chipurile „turistică”, totul se transformă într-un spectacol de kitsch-uri, de prețuri ultra-nesimțite și într-un rai al evaziunii fiscale.

– În 90% dintre cazurile întîlnite de mine, românii (și nu puțini) citesc doar cărți cumpărate cu ziarele „Cotidianul”, „Adevărul” și „Jurnalul Național”.

– Și cite și mai cite!